نئون چینا

لیکک ب. آتم

نئون چين

(مورتن سان)

اي جي

ليکڪ:- آتم

قيمت ٻارهن آنا

History
38
6300
29.6.2001

٩٥٣

ڇپائيندڙ:- ڪيرت ٻاٻاڻي

چندن پرنٽنگ پريس، هسالي ٽلڪ روڊ،
دادر، بمبئي ٢٨.

فهرست

		صفحو
ٻه اکر	پروفيسر منگهارام ملڪاڻي	٣
مهاڳ	پروفيسر گيهيمل مولچنداڻي	۴
جهان ۾ طوفان	(شعر) سردار جعفري	٧
اچي رهيو آ		
١- پارت - چين دوستي		٩
٢- آزاديءَ جو اتهاس		١٥
٣- حڪومت جو سرشتو		٢٢
۴- رهڻي ڪرڻي جو درجو		٢٩
٥- اناج جو مسئلو		٣٩
٦- هنري ترقي		٥٠
٧- ريلوي جي اڏاوت		٦٠
٨- سماجي انقلاب		٦٣
٩- سزا جو سرشتو		٧٠
١٠- استرين جي آزادي		٧٥
١١- اقليتن جو مسئلو		٨٠
١٢- صحت ۽ صفائي		٨۴
١٣- تعليمي ترقي		٨٧
١۴- تهذيبي زندگي		٩١
١٥- ڪاميابيءَ جو راز		٩٦
١٦- اپياس ڪيل ڪتابن جي يادداشت		٩٩

Printed and Published by Kirat Babani
at the Chandan Printing Press, Hansali Tank Road,
Dadar (W.R.) Bombay 28.

ٻہ اکر

مشرقي دنيا ۾ هندستان ۽ چين وڏي ۾ وڏا پاڙيسري ملڪ آهن. سندن سڀيتا ساري سنسار ۾ جهوني ۾ جهوني آهي ۽ لڳ ڀڳ هڪجهڙي آهي. ڀارت کي ۵½ سال ۽ چين کي ۳½ سال ٿيا جو صدين جي غلاميءَ کان آزادي حاصل ڪئي اٿن. ان ٿوري عرصي ۾ هڪ پاسي چين نظامي ڪماليت حاصل ڪري چڪو آهي، ٻئي پاسي هندستان ڪيترو نہ پٺتي پيل آهي! چين جي مثال مان هندستان کي گهڻا ڪارائتا سبق سکڻا آهن، تنهنڪا نپوءِ ئي ٻئي ملڪ ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي اوير جي اڳوالي ڪري سگهندا.

منهنجو ادبي دوست "اُتم" ڪيتري وقت کان چين جي نئين نظام جو گهرو ابياس ڪندو آيو آهي. هاڻي اُها ڪوجنا مڪمل ڪري "نئون چين" ڪتاب لکيو اٿس. ان ۾ چين جي نئين سرشتي جي هر پهلوءَ کان روشني وڌي ويئي آهي، سياسي، آرٿڪ، سماجڪ، تعليمي، هنري وغيره وغيره، ۽ چيني زندگيءَ جا مڙيئي پاسا نهايت چٽيءَ طرح سمجهايل آهن ۽ دلچسپ نموني ۾ پيش ڪيل آهن. "اُتم" جي عبارت بہ دستور موجب چٽي ۽ مائيدار آهي. مونکي خاطري آهي تہ هي ڪتاب سنڌي پاٺڪن ۾ چين ولايت بابت چٽي ڄاڻ پيدا ڪندو ۽ ڀارت - چين جي قديم دوستي وري قائم ڪرڻ ۾ وڏي مدد ڪندو.

بمبئي، ۱۲-۴-۵۳ **پروفيسر منگهارام ملڪاڻي**

مهاڳ

منهنجو رفيق "اُتم" نوجوان ترقي پسند اديب آهي. جنهن ٿي ١٩٤١ع کان هن ساهتيڪ کيتر ۾ پير پاتو آهي تنهن ٿي هن نه صرف ترقي پسند ادب جي حمايت ڪئي آهي پر انهي ڦهلاءَ لاءِ سرگرم ڪم پڻ ڪيو آهي. مونکي ياد آهي ته ان زماني ۾ جهڙيءَ طرح ڪراچيءَ ۾ ليکڪن جي جماعت بنديءَ لاءِ ڪوششون ٿيون، اهڙيءَ طرح حيدرآباد ۾ پڻ، اسان اهڙيون ڪوششون ڪيون، جنهجو روپ "پروگريسو گروپ" ورتو. ان ۾ ساهتڪار ۽ ساهتيه پريمي ٻئي شامل هئا. "اُتم" گروپ جو سيڪريٽري هو.

ساٿي "اُتم" نه صرف ڪامياب مضمون نگار آهي پر هڪ سٺو ڪهاڻي نويس ۽ تنقيد نگار پڻ آهي. پاڪستان ٿيڻ کان اڳ هنجي ٣٠ کان مٿي ڇپيل لکڻين مان اڌ ڪن ڪهاڻيون آهن. "الوداع"، "شڪست"، "آخر ڪيستائين؟" ۽ "ترقيءَ جي راهه تي" ڪهاڻيون خاص ذڪر قابل آهن. ٨ جنوري ١٩٤٦ ۾ روزاني "هندو سنسار" ۾ "سماجڪ ٻلوو" ڪتاب تي ڇپيل ٽيڪا وارو مضمون هنجو اوائلي معياري تنقيدي مضمون آهي. اڄ به هنجو جولاءِ ١٩٥١ ۾ "نئي دنيا" ۾ ڇپيل ليک "ادب ۽ زندگي" مارڪسوادي ادبي نظريي متعلق بهترين تنقيدي مضمون سمجهيو وڃيتو.

هندستان ۾ اچڻ بعد "اُتم" ٿمن چين ۽ سوويت يونين بابت "هندستان" ۽ "نئي دنيا" ۾ ليکن جو سلسلو شروع ڪيو، جي سنڌي جنتا کي ڏاڍو پسند پيا. اڪري

اخبارن ۾ وڏ ۾ ڪ ليک ڇپائڻ جي بدران هن انهن چين ۽ سوويت يونين بابت ڪتاب ڇپائڻ بهتر سمجهيو. هن ڪتاب ۾ ”اُتم“ جي اڳين ڇپيل ليکن مان اِڪر ٻيڪر ليک پيل آهي. باقي سڀ نوان ليک لکيا اٿس.

”نئون چين“ ڪتاب پيش ڪرڻ سان واقعي سنڌي ساهتيه ۾ نئون ورق وريو آهي. مان نٿو سمجهان تہ اِن جهڙو ٻيو ڪو ڪتاب سنڌيءَ ۾ موجود آهي. ڪتاب ۾ ”اُتم“ نئين چيني زندگيءَ جي گوناگون پهلن جو البدلت جي رنگن وانگر سندر چٽر چٽيو آهي. سوين معزز ۽ معتبر شخص چين جي ترقيءَ جي اکين ڏٺي شاهدي ڏني آهي. ”اُتم“ انهن مان ٢٠ کان مٿي جڻن جهڙوڪ پنڊت سندرلعل، ڊاڪٽر ڪمارپا، وجيه لڪشمي، ديوڪي پانيڪر، خواج احمد عباس، آر- ڪي- ڪرانجيا، سردار گربخش سنگهه، ابراهيم جليس، ڊاڪٽر گيانچند، ايس- ايس- يوسف، سيٺ گووندداس، مقبول حسين ۽ ٻين سنڌورڪين وغيره جا رايا ۽ احوال ڏنا آهي.

ڪتاب جي خاص خوبي، جنهن انجي اهميت ۽ قدر ٻيڻو ڪيو آهي، سا اها آهي تہ ”اُتم“ نئين چين جي ٽن سالن ۾ ڪيل لاثاني ترقيءَ جي اسانجي ملڪ ۾ ڪانگريسي راڄ جي پنجن سالن جي ترقيءَ سان ڀيٽ ڪئي آهي، جنهن اسان کي پنهنجي سقيم حالت جو احساس ٿئي ۽ چين مان سبق سکي بهتر زندگيءَ لاءِ جدوجهد ڪريون. مان نٿو سمجهان تہ انهن ڪرڻ سان ڪو ”اُتم“ پارٽ

جي گهٽتائي ڪئي آهي. ها، هن اُن سرڪار کي دنيا اڳيان
هڪ مجرم جي صورت ۾ پيش ضرور ڪيو آهي،
جنهن جي راڄ ۾ مائرون بک وچان پنهنجا جان جگر وڪڻن
ٿيون، نوجوان بيڪاريءَ ڪري آپگهات ڪن ٿا، نوجوان
ڇوڪريون پيٽ پالڻ لاءِ عصمت فروشيءَ جو پيشو اختيار
ڪن ٿيون ۽ معصوم گلڙا سر تريءَ تي کڻي ٽڪرن ۾ ڪتمنڙا
وڪڻي پيٽ پالين ٿا يا بيڪاريءَ ۾ آوارا بڻجي در در جي
خاڪ ڇاڻين ٿا. ليڪن جڏهن چين ۾ اهڙي راڄ کي ختم
ڪيو ويو تڏهن ئي جنتا جي بک، بيڪاري ۽ بي علمي
جو مسئلو حل ٿي سگهيو. اڄ ٿيئن چين جي گهرن ۽ گهٽين
ڳوٺن ۽ شهرن، کيتن ۽ ڪارخانن، ڪورٽن ۽ قيدن،
آفيسن ۽ لشڪر ۾ سڀ هنڌ لوڪشاهي نموني ۾ ڪاروبار
هلي رهيو آهي.

هن ڪتاب جي بي خوبي اها آهي جو ”اُتم“ خشڪ
انگن اکرن ۽ حقيقتن کي پنهنجي سپڪ ۽ سلوڻي ڀاشا
سان اهڙو نه دلچسپ ۽ دلڪش بڻايو آهي جو پاٺڪ ان
کي يڪساهي پڙهي پورو ڪرڻ کان سواءِ نه ڇڏيندو.
”نئون چين“ ڪتاب پيش ڪري ”اُتم“ جا سنڌي
جنتا ۽ ساهتيه جي سيوا ڪئي آهي تنهنلاءِ هن ڀيسڪ
داد لهڻو. آشا اٿم ته سنڌي جنتا هن قيمتي ۽ ڪارائتي
علمي ذخيري مان فيض پرائيندي.

بمبئي،
١٤-٤-٥٣

پروفيسر گيهيمل مولچنداڻي

جھان ۾ طوفان اچي رھيو آ

ليکڪ:- سردار جعفري

جھان ۾ طوفان اچي رھيو آ

يونان ۽ شانسيءَ جي غارن مان اڀ ڳٽيا آفتاب نڪتا
ٻغاوتون ماٽرين مان نڪتيون پھاڙ مان انقلاب نڪتا
سپاهي اچ بڻجي **زرد** درياه جي ھرطرف کان حباب نڪتا
انھن حبابن جي تيز طوفان ۾ چين اڳتي وڌي رھيو آ
جھان ۾ طوفان اچي رھيو آ.

صديون پراڻيون سنگين جي نوڪ تي ڪٽجي اچ اُٿيا ھي دھقان
دلين مان بيتاب بڻجي ٻاھر اچن ٿا نڪري دلين جا ارمان
ھلي اُٿين فوج جڻ ڪا آندي، جھنڊا اڏن اٿين لڳي جڻ طوفان
زمين ڪي زلزلن جو مضبوط ھٿ اچ لوڏا ڏيئي رھيو آ
جھان ۾ طوفان اچي رھيو آ.

پڪاري اچ چين ٿو چوي مان ته ايشيا جي نجات آھيان
ڏسڻ ۾ ھڪڙو ئي ملڪ ليڪن مان سچ ته ھڪ ڪائنات آھيان
جا ايسٽالن جي دل مان نڪتي سا مائوجي لب جي بات آھيان
سا بات جنھن جو رنگين فسانو دکھو ئي ٿيندو وڃي رھيو آ
جھان ۾ طوفان اچي رھيو آ.

جي بند ڪيون سامراجي رنڊڪن، کلي ويئون اچ سي ليٽ راھون
چين تي چمڪن ته مشڪراھٽون، اکين ۾ ڀي پيار جون نگاھون
حسين سمرقند جي گلي جو آ ھار اچ لٽڪنگ جون ٻانھون
ھماليا تي ڪڙو آ مائو ۽ ايشيا کي سڏي رھيو آ
جھان ۾ طوفان اچي رھيو آ.

ڪامريڊ ماؤ سي تنگ ۽ پنڊت سندر لعل

ڀارت - چين دوستي

چين ۽ ڀارت جو آدم دنيا جي ڪل آدم جو ٽيون حصو آهي. ٻئي سنسار جا مکيه ديس ليکيا وڃن ٿا. پراچين سڀيتائن مان اڄ صرف چين ۽ ڀارت جي سڀيتا ئي آهي جا اٽڪل ۵ هزار سالن جي لاهين چاڙهين بعد به هماليه پربت جيان اڏول کڙي آهي ۽ بقول اقبال گويا ائين چئي رهي آهي "ڪڇ بات هئه ڪ هستي مٽتي نهين هماري."

صدين کان هماليه جي قدرتي ديوار جي باوجود هن "ريشم جي پرمي" ۽ هن "ڪپهه جي پرمي" جي وچ
تهذيبي ۽ آرٿڪ ناتا قائم رهيا
سڀيتا جي ڏيوٽ آهن. انهن نه صرف هڪ ٻئي ۾
سڀيتا جي ڏيوٽ ڪئي آهي
ليڪن ڏکڻ اڀرندي ايشيا جي ڪيترن ئي ملڪن برما انڊونيشيا، سيام ۽ ملايا وغيره کي به ڀيٽاري آهي. تبت ۾ سڀيتا ڦهلائڻ ۾ ٻنهي ملڪن جو برابر حصو آهي. تبيتين جي رهڻي ڪرڻي، پوشاڪ، هلت چلت وغيره تي چيني سڀيتا جو نشان لڳل آهي. هندستان وري تبت جي ٻولي، ساهت، لپي، سنگتراشي، چترڪاري ۽ ڌرمي خيالن تي گهرو اثر وڌو آهي. پنڊت راهول سانڪرتيائن لکي ٿو، "ڪنهن وقت چين جي

سنڪيانگ پرانت ۾ هندستاني لپي مروج هئي. منگوليا جو پراچين ساهت گهٽ ۾ گهٽ ڏهن صدين تائين اسان جي سنسڪرت ساهت جو بدليل روپ آهي، جنهن ۾ اشو گهوش، آريه شور، ڪاليداس جهڙن عاليشان شاعرن ۽ دگناگ، ڌرم ڪيرتي جهڙن عظيم فيلسوفن جون چيزون موجود آهن. اڄ اسان جي سنسڪرت جا هڪ هزار کان وڌيڪ ڪتاب اصلي روپ ۾ گم آهن پر انهن جو چيني ترجمو اڃا به سلامت آهي."

ڀارت چين کي پنهنجو سندر ساهت، ڪلا، جوتش ۽ ٻڌ ڌرم وغيره جو گيان ڏنو جنهن جون ثابتيون اڄ به چين ۾ موجود آهن. **پنڊت سندرلعل** چين ۾ آڪٽوبر ١٩٥١ ۾ ويل هندستاني نيڪ نيتي سفارت جو اڳوان، لکيتو، "چين جي جهونين عمارتن کي ڏسي، اسان کي ڀارت جون پراڻيون جڳهيون ياد آيون. پيڪنگ ۾ پراڻن مندرن جا ڦاٽڪ ڏاتسين جي هوبهو سانچي جي پٿر جي ڦاٽڪن جهڙا پئي لڳا...... اسان شانگهائي شهر جي هڪ بازار ۾ هڪ ٿنڀي تي سمراٽ اشوڪ جي شينهن واري ساڳي نشاني ڏٺي جا اڄ اسانجي سرڪاري نشاني آهي...... اسان هڪ رات جو چيني راڳ ٻڌو جو ٺيڪ اسان جي "مالڪوس" سر جهڙو پئي لڳو."

جهڙيءَ طرح چين ۾ تهڙيءَ طرح هندستان ۾ به ريشمي ڪپڙو، ڪاغذ، آتشبازي، چانهه، ليچي ۽ سنگترا اچڻ ان قديم دوستيءَ جون ملهيون يادگيريون آهن ڏيارين. اسان نه پنهنجي ريشم لئي ڏالونئي رکيو "چائنا سلڪ".

الهاس جا ورق ورائيندي اهو به معلوم ٿئي ٿو ته ڀارت
۽ چين جي دوستي صرف تهذيبي ۽ آرٿڪ رشتن تائين
محدود نه رهي آهي مگر ضرورت پوڻ تي انهن ۾ فوجي
دوستي به قائم ٿي آهي. ڪشمير جي راجا للتادت چين
جي شهنشاهه تائي چنگ سان هڪ سمجهوتو ڪيو هو جنهن
موجب للتادت جي فوج مصيبت وقت چين جي مدد
ڪندي ۽ چين جي فوج للتادت جي.

ٻنهي ملڪن جا تعلقات ٻه هزار سال اڳيم پڪي پائي
تي قائم ٿيا، جيتوڻيڪ انهن جي شروعات انکان گهڻو
اڳيم بهادر ياترين ۽ واپارين جي قافلن

پراچين رشتو

ڪئي. ٻڌ ڌرم انهن رشتن جوڙڻ ۾
هڪ مکيه حصو ورتو آهي. ٦٨ع ۾ ٻه
ٻوڌي ڪيشپ متنگا ۽ ڌرم رتن چين ويا. هنن ٻنهي
جي اپياس، سکيا، بحث مباحثي ۽ اُليکي ماڻهن سان
لهه وچڙ ڀارت ۽ چين کي هڪ ٻئي جي نزديڪ آندو.
ان بعد ٢٨٤ع ۾ مشهور ڀارتي ودوان ڌرم رڪش چين پهتو. اڄ
به چين ۾ هو هڪ مکيه جڳهه والاري ٿو. هنکي ٣٦ ٻوليون
ايندڙيون هيون. هو اتي ٢٩ سال رهيو. هزارين چيني شاگردن
هنکان علم پرايو. ٢١١ هندستاني ڪتاب چيني ٻولي ۾
ترجمو ڪياءِ جن مان اڄا تائين ٩٢ موجود آهن. ٣٨٥ع ۾ ٻيو
ڀارتي ودوان ڪمارجيو چين ويو جو اتي هڪ مکيه
ساهتڪار ليکيو ويندو. هو اتي ١٦ سال رهيو.

نه صرف ڀارتي پر چيني اُپدشڪن پڻ ڀارتي چيني

ٽاڻن کي مظبوط ڪرڻ ۾ مدد ڪئي. چانگڪين پهريون چيني هو جو عيسوي سن کان ١٥٠ سال اڳ ۾ ڀارت ۾ آيو ۽ جنهن انجو ٽالو ۽ علم چين کي ڏنو. ٣٩٩ع ۾ فاهين، ٦٢٩ع ۾ هيونتسنگ ۽ ٦٧١ع ۾ اتسنگ ياتري ڀارت ۾ آيا ۽ ڪيترائي سال رهيا. هننجا سفرناما اسانجي اتهاس جا بينظير خزانا سمجهيا وڃن ٿا. هيونتسنگ ته سنسڪرت جا ٧٥ سنجيده ڪتاب ترجمو ڪيا.

وچولي دؤر ۾ ڀارت ۽ چين جا سنبنڌ مکيه طرح آرٿڪ هئا. چو ته ٻڌ ڌرم جنهن تهذيبي تعلقات قائم ۽ مظبوط ڪرڻ ۾ وڏو حصو ورتو هو تنهنجو زور انوقت ٻنهي ملڪن ۾ ٽٽي رهيو هو. انوقت هي ٻئي ملڪ ئي ساري ايشيا جي پڪي مال ۽ اناج جون ضرورتون پوريون ڪندا هئا.

هاڻوڪي زماني ۾ ٻنهي ملڪن ۾ سامراجين جي اثر ڪري سندن آڳاٽا مظبوط ناتا ٽٽڻ لڳا. سامراجين ڀارت جي آفيم جي وڪري لاءِ چين کي **ايشيا جا سنتري** هڪ وڏو مارڪيٽ بڻايو. ان ڪان چين ۽ انگريزن جي وچ ۾ لڙايون لڳيون جنهن ۾ انگريزن ڀارتي فوجن کي به هنن جي مرضي خلاف ڪم آندو، جنهنتي ڀارتي جنتا هميشه اعتراض ظاهر ڪيو. ١٩٠٠ع ۾ ٻاڪسار جي بغاوت وقت موڪليل ڀارتي سپاها جو هڪ سپاهي غدر سنگهه پنهنجي جيل ڊائري ۾ لکي ٿو "...اڄ اسان جي دلين جي ٻکهرڻ جو سوال

ئي لئي پيدا ٿيو جو ته اسين چينين خلاف لڙڻ لاءِ تہ آيا هئاسين. ليڪن... هندو رنگ، جو اسان جهڙو لڳي آهي، ڏسي اسانجي دلين ۾ همدرديءَ جو جذبو پيدا ٿيو. چيني ٻڌ ڌرم جا پوڄاري آهن. اهي اسانجا هم مذهبي آهن. هنجي ۽ اسانجي رنگ، رسمن ۽ رواجن ۽ هلت چلت ۾ گهڻو فرق ناهي... ڇا اسانکي هنجي مدد ڪرڻ نه گهرجي؟" هي ڏيکاري ٿو ته خود اسانجي سپاهين ۾ به چينين لاءِ ڪيترو نه قرب ۽ عزت سمايل هئي.

اسانجي ساهتڪارن گرديو ٽئگور (جو ١٩٣٤ ۾ چين مان ٿي آيو) ۽ منشي پريمچند چين تي جپانين ۽ انگريزن جي ڪيل ظلم کي صاف لفظن ۾ ننديو. ١٩٢٥ ۾ سن يت سين جي موت وقت ڪانگريس طرفان چين ۾ "اعزاپرسي جي سفارت" موڪلي ويئي. ١٩٣٨ ۾ چين ۾ جپانين جي حملي وقت ڊاڪٽر اٽل جي اڳوانيءَ هيٺ ڊاڪٽري مدد لاءِ سفارت موڪلي ويئي. جنهن زخمين جي جا عالي خدمت ڪئي سا اتهاس ۾ ياد رهندي. سفارت جي هڪ ميمبر **ڊاڪٽر ڪوٽنس** فرض ادائي ڪندي اتي جان ڏني. ڊاڪٽر ڪوٽنس اتي شادي ڪئي ۽ جنهڪو پٽ ڄائس تنهنجو نالو رکيو ويو "ينگ - هئا" يعني "هند - چين".

ٿازو آڪٽوبر ١٩٥١ ۾ پنڊت سندرلعل جي رهبريءَ ۾ غير سرڪاري ۽ مي ١٩٥٢ ۾ وجيه لڪشميءَ جي اڳوانيءَ هيٺ سرڪاري "پارلي ليک ليتي سفارتون" ٽئين چين

ويڙهون جتي ڀارت-چين دوستي جو نئين سر بنياد وڌو ويو. اها دوستي نه صرف تهذيبي ۽ آرٽڪ پر فوجي کيتر ۾ به تيزيءَ گهرجي، جئن ايشيا جي آزادي، امن ۽

ڀارت - چين ميلاپ جي نشاني
"ينگم - هنگا"

انتيءَ جي حفاظت لئي سگهي ۽ جا دنيا مان سلطنت شاهي کي ختم ڪرڻ ۾ ڪارگر ٿئي.

آزاديءَ جو اتهاس

نئون چين پڻ ڪن تواريخي دؤرن مان گذريو آهي؛ پراچين ساميواد، غلام شاهي، جاگيرداري ۽ سرمايداري. اسان وانگر اُتي به هڪ بادشاهت ڊهندي هئي ته ٻي ٺهندي هئي. جڏهن اسارت تائين چين ۾ به اوائلي سامراجي واپارين جي ويس ۾ آيا. جنکي پهرين ته جهنگلي ۽ خطرناڪ سمجهي اچڻ نه ڏنو ويو. جڏهن ١٧٩٢ ۾ انگلنڊ جي بادشاه جارج ٽئين آمريڪي ڪالونيون وڃائڻ بعد چين سان واپاري ناتا جوڙڻ لاءِ عيوضي موڪليو، تڏهن چيني بادشاه هنکي جواب ڏنو "اسانجي سرڳه روپي سلطنت کي ٻاهرين جهنگلين کان ڪنهن به شيءِ گهرائڻ جي ضرورت ناهي." پر آخر هننکي ڪٽڻن ۾ واپار جون سهوليتون ڏنائين. بس پوءِ ته چين جو خون چوسڻ لاءِ سامراجين لڙائين جي ڌم شروع ڪئي. ١٨٤٠ ۾ انگريزن، ١٨٥٧ ۾ انگريزن ۽ فرينچن، ١٨٨٤ ۾ فرينچن، ١٨٩٤ ۾ جپانين ۽ ١٩٠٠ ۾ اٺن ملڪن برطانيه، زارشاهي رشيا، فرانس، جرمني، آمريڪا جپان، اٽلي ۽ آسٽريا گڏجي چين خلاف جنگيون جوٽيون، جنهنڪري آزاد چين ڦري سامراجين جو نيم غلام ملڪ بڻجي پيو.

چيني جنتا پنهنجي ظالم بادشاهن کان نجات حاصل ڪرڻ لاءِ ٻه دفعا انقلاب ڪڙا ڪيا. ١٨٥٠ ۾ تائپينگ جو

انقلاب چين جي لوڪشاهي انقلاب جي شروعات هو. اُنجي اڳواڻي پڌيمانن نه ڀر هارين ڪئي، جن تنڊنگ فتح ڪري ڳاڙهي جو هنڌ ٻڌايو. جتي جتي انقلاب پکڙيو اُتي زميندارن جا دستاويز ساڙيا ويا ۽ غريبن جي حڪومت ڪٽري ڪئي وئي. هي انقلاب ٥ سالن بعد دٻايو ويو. چون ٿا ته هن انقلاب ۾ اٽڪل ٢ ڪروڙ ماڻهو مُئا.

١٩١١ ۾ سن يت سين جي اڳواڻي هيٺ ٻيو انقلاب ٿيو جنهن بعد منچو گهراڻي جي بادشاهه کي ٽڏي، رعيتي راڄ قائم ڪيو ويو. پر تڏهن به سماجي نظام ۾ ڪو بنيادي فرق نه پيو. سن يت سين پڻ گهڻو وقت زنده نه رهيو. ١٩٢٥ ۾ حڪومت جي واڳ ڪومنتانگ پارٽي جي اڳوان چيانگ ڪائي شيڪ جي هٿ ۾ آئي، جنهن ڪميونسٽ پارٽي (جا هيلتائين ڪومنتانگ سان ساٿ ڏيندي آئي هئي) سان ڀائي ڪٽي. اُن ڏينهن کان وٺي ڪميونسٽ پارٽي ۽ ڪومنتانگ جي وچ ۾ انقلابي گهرو لڙائي شروع ٿي، جنهن ۾ ڪومنتانگ، جنهن کي جاگيردارن، انگريزي-آمريڪي سامراجين ۽ سرمايدارن جي مدد هئي، کي شڪست ملي ۽ چيانگ ۽ سندس ساٿين ڀڄي وڃي فارموسا ۾ پناهه ورتي. آخر ١-آڪٽوبر ١٩٤٩ ۾ ڪامريڊ **ماؤزي تنگ** جي اڳواڻيءَ هيٺ عوامي چين جو رعيتي راڄ برپا ٿيو ۽ ساري چين ۾ ڪميونسٽ پارٽي ۽ ٻين لوڪشاهي پارٽين جي گڏيل سرڪار ڪٽري ڪئي وئي.

هن سچي لوڪشاهي راڄ جو جس ڪامريڊ ماؤزي تنگ

کي آهي، جنهن ايشيا ۾ پهريون دفعو مارڪسواد تي عمل ڪري هڪ نيم بيمڪي Semi-colonial

انقلاب جو باني

ملڪ ۾ جاگيردارن، سامراجين ۽ سرمايدارن جي حڪومت خلاف مزورن، هارين، وچولي ۽ قومي بورزيا طبقن جو گڏيل مورچو ڪري انقلاب کي ڪامياب بڻايو.

هنجو جنم ١٨٩٣ع ۾ هونان پرانت جي هڪ ڳوٺ ۾ ٿيو. ڇهين ورهين ۾ هن ٻنيءَ ۾ ڪم ڪرڻ شروع ڪيو. آٺين ورهين ۾ هو اسڪول ويو، جو پوءِ پيءُ جي مرضي مطابق ڇڏڻو پيس. جيتوڻيڪ پڙهڻ مٿس ڪرڙي نظر رکندو هو ته به هو لڪي ليڪي پيو پڙهندو هو. هو وري سڪول ۾ داخل ٿيو. اُنهن ڏينهن ۾ هو به صرف بڌيمانن کي صاف سٿرو ۽ مزورن، هارين ۽ سپاهين کي گندو سمجهندو هو. هو. پر اڳتي هلي هن محسوس ڪيو ته "ساري سنسار ۾ سڀني کان اُڇا اُجرا مزور ۽ هاري آهن، جنجا ڪوئلن ۽ گوبر سان ڀريل ميرا هٿ پير سرمايدارن کان گهڻو صاف آهن."

١٩١٨ع ۾ ڊگري حاصل ڪيائين. اُن وقت هنجو سائنس گڏ پڙهندڙ ڇوڪريءَ سان پريم ٿي ويو جنهن سان پوءِ شادي ڪيائين. اُنهن ڏينهن ۾ ڪي ڳاڻ ڳڻيا چيني پنهنجي پسنديءَ موجب شادي ڪندا هئا. ١٩٣٠ع ۾ سندس استري ۽ ڀيڻ کي چيانگ ڪائي شيڪ جي حڪم کي ماريو ويو.

تعليم مان فارغ ٿي ڪامريڊ مائو هارين ۽ مزدورن ۾ ڪم ڪرڻ شروع ڪيو، جنهن لاءِ هنکي مارڪسوادي اُصولن ۽ روسي "نومبر انقلاب" ڪافي اُتساهت ڪيو. هنجو مارڪسواد ۾ پڪو وشواس ڄمائڻ ۾ "ڪميونسٽ پڌرنامو" ڪتاب اهم ڀاڱو ادا ڪيو. هتان ئي هنجي مارڪسوادي زندگي شروع ٿئي ٿي جا گويا چيني ڪميونسٽ پارٽي جي وڪاس جي ڪهاڻي آهي. ١٩٢١ ۾ جڏهن ڪميونسٽ پارٽيءَ جو پايو پيو تڏهن مائوءَ کي هونان پرانت جو سيڪريٽري چونڊيو ويو. هنجي رهبريءَ ۾ هونان چين جو انقلابي صوبو بڻجي پيو. ١٩٢٥ع ۾ سن يت سين جي موت بعد چيانگ ڪميونسٽن خلاف ڪاٽ ڪهاڙا ڪنيا. هزارن کي قتل ڪرايائين ۽ جيلن ۾ توسيائين. مائوءَ جي گرفتاريءَ لاءِ ٻه ايائي لک ڊالرن جو انعام آڇيائين.

چيني سوويت حڪومت

١٩٢٧ ۾ هونان ۾ ڪسان اندولن تيز ٿي ويئي. هارين زمينن تي قبضو ڪيو. ڪامريڊ مائو کي پارٽيءَ طرفان هن تحرڪ جي رپورٽ وٺڻ لاءِ موڪليو ويو. هو ان رپورٽ ۾ لکيتو، "انقلاب ڪا چانهه پارٽي ناهي؛ نه چترڪلا ۽ پرت جو ڪم آهي جو آرام سان گهر ۾ ويهي پورو ڪري سگهجي. انقلاب بغاوت آهي." مگر مائوءَ جي مخالفين جو ان وقت بول بالا هو. هنن رپورٽ قبول نه ڪئي. هنکي پارٽي مرڪز ڪان ئي هٽائي ڇڏيائون. تڏهن به هو ڪسانن ۾ ڪم ڪندو رهيو. هن چوڏي سان گڏجي لال

فوج ڪڙي ڪئي. ١٩٢٧ ۾ هن هونان صوبي جي سرحد تي ڀرپور چيني سوويت (پنچائتي) حڪومت جو پايو وڌو.

هڪ دفعي فوج کي منظم ڪندي ڪامريڊ مائو کي اوچتو چيانگ جي سپاهين گرفتار ڪيو. چيانگ جي فرمان مطابق مائو کي منٽن وٽي گوليءَ جو نشان بڻائڻو هو. ڪيترائي دفعا ڪوشش ڪرڻ سان به هنکي ڀڄڻ جي سهوليت ملي نه سگهي. آخر جڏهين منٽن صرف ٻه سؤ ميل پري هو تڏهين هو نوڙي چئي اٿي ڀڳو ۽ ٻنين ۾ ڏگهي گاهه پنيان شام تائين لڪو رهيو. سپاهين سرگرميءَ سان تلاش ڪئي پر اونداهي ٿيندي ئي ڪڪ تي هليا ويا. سڄي رات پيرن اگهاڙو پهاڙن وچان هلندي هنجا پير ڇاڄي پيا. آخر هڪ ڪسان جي مدد سان منزل تي پهتو.

لال سينا ٿوري وقت ۾ ايتري نه ترقي ڪئي جو ١١ ڊسمبر ١٩٣١ع ۾ ڀرپور چيني مرڪزي سوويت سرڪار برپا ڪئي ويئي. مائوسي تنگ صدر چونڊيو ويو ۽ چوُ ٿي پرڌان سيناپتي. هن نئين سرڪار تي چيانگ جي فوجن ۴ لڳا حملو ڪيو. انوقت جپان جي ڪاهه جا افواهه ٿيا. هنن ٽين حالتن ڪري ڪميونسٽ پارٽي ڏکڻ چين مان پنهنجي سرڪار ۽ فوج ڪڍي اتر اولهه طرف وڃڻ جو فيصلو ڪيو. ڪميونسٽ پارٽي، لال سينا ۽ چيني جنتا جي هن لنبي ياترا جي ڪهاڻي به گويا مهاڀارت جي ڪهاڻي آهي. ياترا پوري ڪرڻ ۾ هڪڙي سال لڳو. اٺ هزار ميل سفر ڪرڻو پيو ۽ ١٨ جبل ۽ ٢٤ نديون پار ڪيائون. ٩٠ هزار

سپاهين مان باقي وڃي ٢٠ هزار بچيا. مائو جا ٻه ٻار پڻ گم ٿي ويا. هڪ انگريزي ليکڪ ايڊگر سنو لکي ٿو ته اڳيان انيڪ مصيبتن، خطرناڪ وسيع جهنگلن، ڪاهين، پهاڙن ۽ آدمخورن جي ايراضين کي پار ڪندي لال سينا اڳتي وڌي رهي هئي. ان وقت ڪامريڊ مائو جو هينيون شعر فوجي ترانو ڪري ڳايو ويو:

سفر لنبو ته آ مگر
اسانجي لال فوج کي هراس سان نه غرض آ.
سوين جبل، سوين نديون لتاڙيندي
اها مزي ۽ موج ۾ ته بي فڪر وڌي پيئي.
ليانگ جي پهاڙي ورو ڪڙ جو سلسلو آ چولين جي
بدبدن مثل
وُمينگم جي ته اردگرد ڦهليل آ سبز گاهه جو جهان.
هي **گولڊ سئنڊ** جون ته لهرون فلڪ بوس پربتن
سان چوٽ کائين ٿيون پيون
رگن ۾ خون ٿي ڇمائي **ٽاٽ** جي ٿڌي هوا.
جئين ئي گذرندي وڃي مصيبتن سندي خزان
تئين ئي سرخ فوج جي چمن ٿي مشڪندي بهار.

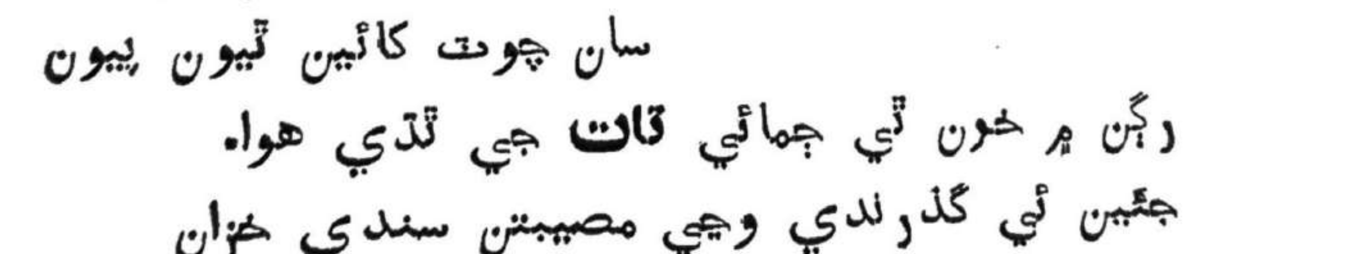

پاڻرا بعد شانسي ۾ پهچي ڪامريڊ مائو سوويت سرڪار قائم ڪرڻ جو نعرو ترڪ ڪري جپان - وروڌي لڙائي لاءِ ڪومنتانگ ۽ ڪميونسٽن جي گڏيل مورچي جو نعرو بلند ڪيو. ١٩٣٦ ۾ چيانگ جي ڪميونسٽ وروڌي ايتي خلاف اعتراض ونيء، هنڪي سندس سپهسالارن گرفتار ڪيو ۽ جي مائو جا همت نہ رسندس ها تہ اڄ هو زندہ نہ هجي ها. مائو ان وقت سمجهيو تہ جپان وروڌي لڙائي لاءِ چيني جنتا جي ايڪتا لاءِ ضروري آهي تہ چيانگ آزاد ڪيو وڃي. هن پوءِ جپان جو مقابلو ڪرڻ ۽ ڪميونسٽن سان گڏيل مورچو بنائڻ قبوليو. جپان هارايو ١٩٤٦ع ۾ وري چيانگ ناهہ جي پيڪڙي ڪري ڪميونسٽن جي مت هيٺ آيل علائقن تي خونخوار حملي جون تياريون ڪيون. مائو چين کي گهرو لڙائي کان بچائڻ لاءِ بيحد ڀهٽي ڪوشش ڪئي. هن ڪومنتانگ کي گڏيل سرڪار اهڻ ۽ قانون ساز مجلس ڪرنائڻ لاءِ رٿ ڏني جا چيانگ ، قبولي. هوُ هوڏ تي ٿي بيٺو. آخر چيني جنتا هن کي ڪمل شڪست ڏني ۽ آڪٽوبر ١٩٤٩ع ۾ عوامي حڪومت بو پايو وڌو.

(٣)

حڪومت جو سرشتو

٢١-٣٠ سپٽمبر ١٩٤٩ تي چين ۾ نئين حڪومت جو بنياد وجهڻ لاءِ عوامي سياسي صلاحڪار ڪانفرنس گڏ ٿي جنهن ۾ سڀني لوڪشاهي پارٽين*، مزورن، هارين، جوانن، شاگردن، استرين، ڪلاڪارن، ساهتڪارن، سائنسدانن، اخبار نويسن جي جماعتن، واپارين، ڪارخانيدارن، ڌرمي اڳوانن، فوجي سپاهين ۽ اقليتن وغيره جي ٦٦٢ عيوضين ڀاڱو ورتو. ڪانفرنس جنتا جي ڀلائي لاءِ هڪ "عام پروگرام" ۽ نئون جوڙجڪ بحال ڪيو ۽ مرڪزي عوامي سرڪار چوندي. ڪامريڊ مائوسي تنگ انجو پرڌان چونڊيو ويو.

پروگرام مطابق چين ۾ جا نئين جمهوري (لوڪشاهي) حڪومت قائم ٿي آهي تنهنکي عوامي جمهوريت جي

---

* Communist Party, Revolutionary Committee of the Kuomiutang, The China Democratic League, The China Democratic National Construction Association, The China Association for Promoting Democracy, The Chinese Peasants & Workers Democratic Party, The China Chih Kung Tang, The Chiu San Society, Taiwan Democratic Self-Govt. League, China New Democratic youth League.

ڊڪٽيٽرشاهي ڇڏجي ٿو. اها مزور، ڪسان، وچولي، قومي سرمايدار طبقن ۽ سڀني وطن دوست عناصرن جي

لوڪشاهي ڊڪٽيٽرشپ

عوامي جمهوري متحد مورچي جي حڪومت آهي، جنهن جو بنياد مزورن ۽ ڪسانن جي ميلاپ تي ٻڌل آهي ۽ جنهنجي رهنمائي مزور طبقو ڪري رهيو آهي. هيءَ حڪومت سلطنت شاهي، جاگيردارشاهي ۽ نوڪرشاهي Bureacratic سرمايداري خلاف آهي. ان ڪري چين ۾ سامراجي ملڪن کي جيڪي حق هٿا سي ختم ڪيا ويا آهن ۽ جيڪي سرمايدار جنتا جي خلاف هٿا تنجي پونجي ضبط ڪئي وئي ۽ زميندار شاهيءَ کي ختم ڪري زمين هارين ۾ ورهائي وئي. هي سڀ تڏهن ممڪن ٿي سگهيو جڏهن ٩٥ سيڪڙو جنتا پنهنجن گڏيل فائدن لاءِ ٥ سيڪڙو جنتا جي دشمنن خلاف ڊڪٽيٽري طاقت استعمال ڪئي. انڪري هيءَ حڪومت جنتا جي دشمنن لاءِ ڊڪٽيٽرشاهي آهي ته عام جنتا لاءِ لوڪشاهي آهي. پر ڀارت ۾ الٽو قصو آهي. سرڪار سامراجين، سرمايدارن ۽ جاگيردارن جي فائدن جو بچاءُ ڪرڻ لاءِ عام جنتا خلاف ڊڪٽيٽرشاهي هلائي رهي آهي. چين جي پروگرام ۾ صاف ڄاڻايل آهي ته جنتا کي "خيال، تقرير، تحرير، تحرڪ، لکپڙهه ۽ ڌرم جي ۽ شخصي آزادي رهندي. سڀني قومن لاءِ هڪجهڙا حق ۽ فرض آهن."

اسانجي غير لوڪشاهي اصولي لهڄل جوڙجڪ ۾ ڪارن

قانون، پريزيڊنٽ جي آرڊيننس وغيره جا فقرا درج ڪري اسانجي تقرير، تحرير، تحرڪ وغيره جي آزادي کي لولو لنگڙو بڻايو ويو آهي. ان ڇوڙ ۾ وڏاڻ نہ ٿيندو تہ اسانجي حڪومت پوليسي حڪومت آهي ۽ اسانجو ديس بکين، بيروزگارن ۽ بي گهر انسانن جو شاهي قيدخانو آهي. انڪري ئي مشهور گانڌيوادي اڳوان پنڊت سندرلعل ۽ ڊاڪٽر ڪمارپا وغيره چوندا تہ گانڌيواد هندستان ۾ نہ پر چين ۾ ئي عمل ۾ آئي آهي.

اتي ڳوٺن کان وٺي پرانتن تائين هر هڪ ۾ عوامي سرڪار آهي، جا جنتا خود پاڻ چونڊيندي آهي. جدا جدا ايراضين جي جنتا ٻهرين عوامي ڪانگريس

چونڊن جو طريقو

(پنچايت) چونڊيندي آهي. هر ١٨ سالن کان مٿي عمر واري کي ووٽ جو حق آهي. چونڊن جو سڄو خرچ سرڪار پرينندي آهي. جدا جدا هنڌن جي عوامي ڪانگريس وري عوامي سرڪار چونڊيندي آهي، جا ڪانگريس ڏانهن جوابدار رهندي آهي. "اکل چين عوامي ڪانگريس" حڪومت جي طاقت جو اعليٰ انگ (Supreme Organ) آهي جا هر ٽين سالي گڏبي آهي. انجي غير حاضريءَ ۾ مرڪزي عوامي سرڪار اها طاقت استعمال ڪندي آهي.

چيني عوام حڪومت جو مالڪ هئڻ ڪري ملڪي ڪاروبار ۾ سرگرم ٿي رهندو آهي. عام ماڻهو پنهنجا اليڪ رايا ۽ رٿون سرڪار کي موڪليندا آهن. جن مان ڪيترن

ڳوٺاڻا پنهنجي، سرڪار چونڊڻ لاءِ ووٽ ڏيئي رهيا آهن.

تي عوامي پنچائتون خود بحث ڪري نهرائن جي صورت ۾ بحال ڪنديون آهن. جنتا بنا ڊپ ڊاءَ جي سرڪاري ڪارگذارين تي نڪتچيني ڪندي آهي جا ڪنهن به وقت ڪٿي به زباني طرح يا لکيت ۾ ڪري سگهجي ٿي جنهنتي ڌيان ڏنو ويندو آهي. اسانوت جي ڪير سرڪار تي نڪتچيني ڪندو آهي، پوءِ ڀل ته اها سورهن آنا صحيح هجي ته به سرڪار جي بچاءَ ۾ وزير اعظم پنڊت نهرو خود ڪڙو ٿي پيهندو آهي.

ايمانداري سادگي ۽ شيوا

اُتي جنتا جي سهڪار سان سرڪاري ڀرشٽاچار کي ختم ڪيو ويو آهي. نئين سرڪار ۽ اُنجا نيتائون "ايمانداري سادگي ۽ شيوا" جي متي جي پوري پيروي ڪري رهيا آهن. اُنجي انحرافي ڪندڙ کي سڌاربو وڃي ٿو، ترت سزا به ڏني وڃي ٿي. سزا جو نمونو به دلچسپ ۽ نرالو آهي. ڪنهن ڪارخاني وغيره جي ڪم ڪندڙن جي ميڙ ۾ ڏوهي جي هلت چلت تي بحث ڪيو ويندو آهي. پوءِ ڏوهي ڏوهه قبوليندو آهي ۽ اڳتي پاڻ سڌارڻ لاءِ اقرار ڪندو آهي.

چيني سرڪار وڏن آفيسرن ۽ ننڍن ڪرمچارين جي پگهارن ۾ ٿوروئي ڪو تفاوت رکيو آهي. اُتي پگهار اناج، ڪپڙي ۽ ٻين ضروري شين جي قيمت جي آڌار تي ڏنو ويندو آهي. ٻن قسمن جا سرڪاري ڪرمچاري آهن. هڪڙا جنکي "سپلاءِ سسٽم" موجب پگهار ڏنو

وڃي ٿو ۽ ٻيا جنکي باقاعدي روڪڙ ڏني وڃي ٿي.
ٻهرئين قسم وارن کي پنهنجي ۽ پنهنجن ڪٽنبين لاءِ جڳهه
ڪافي ڪاڌو، مقرر تيل ڪپڙو، ٻارن لاءِ مفت تعليم ۽
دوا درمل ڏني وڃي ٿي. اُن کانسواءِ ٢٠ يا ٣٠ رپين
تائين کيسي جي خرچي. هن موجب گورنر يا رواجي
ڪلارڪ ۾ ڪو به تفاوت نه رکيو وڃي ٿو. ڪميونسٽ
پارٽي جا سڀ ميمبر هن نموني موجب پگهار کڻندا آهن.
ٻئي قسم وارن کي سرڪار هرڪنهن پرانت جي کاڌي
خوراڪ، ڪپڙي گندي وغيره ضروري شين جي قيمتن
کي خيال ۾ رکي پگهار ڏيندي آهي. اِنکري جي اُنهن
جون قيمتون بدلجن ته پگهار به بدلجي. اُتي سرڪاري
ڪاتن، ڪاليجن، ڪارخانن ۽ لشڪر ۾ گهٽ ۾ گهٽ ١٥٠
۽ وڌ ۾ وڌ ٣٥٠ رپيا پگهار ڏنو وڃي ٿو. مرڪزي سرڪار
جي وزيرن جو ٤٤٠ رپيا پگهار آهي. چين جي پرڌان
مائوسي تنگ جو پگهار صرف ٦٠٠ رپيا آهي جو اسانجي
پرڌان راجيندر پرساد جو سورهون حصو آهي.

آفيسرن جي رهڻي

هندستان جي سرڪار کي سڀ کان ڀهرين آفيسرن جي
رهڻي ڪرڻي اوچي درجي واري رکڻ جوئي اولو آهي. پر
چين جي سرڪار کي سڀ کان ڀهرين
عوام جي زندگي بهتر بڻائڻ جي چنتا
آهي. جنهن نه ڪنهن آفيسر يا وزير
جي رهڻي جو درجو سندس چوڌاري رهندڙ ماڻهن ۾
احساس ڪمتري پيدا ڪري، اُن آفيسر يا وزير ڪسي

يڪدم سمجهايو ويندو آهي يا نوڪريءَ کان برطرف ڪيو ويندو آهي.

پنجاب جو مايہ ناز ليکڪ **سردار گربخش سنگهہ** جو چين مان ٿي آيو آهي، لکيٿو، "چين جي نائب وزير اعظم جو گهر هڪ بازار ۾ آهي. گهر جو اڱڻ مشڪل سان ٤٠ فوٽ ويڪرو هوندو. در اڳيان ڪوبہ پهرو بيٺل ڪونہ هو. نڪي ڇت مان پنکا ٿي لٽڪيا. پنهنجي هٿ سان ٽيبل فئن کڻي اچي منهنجي ويجهو رکيائين. ڪيس ڪا موٽر بہ ڪانهي. سرڪاري ڪمن لاءِ جڏهن ڪيس ٽڏهن ٽيليفون ڪري موٽر گهرائي سگهي ٿو. سندس ڪلارڪن ۽ گهر جي نوڪرن جا ڪپڙا سندس جهڙا ئي هئا. مان دهلي ۾ هندستان جي وزيرن جي ڪوٺين تي بہ ويو آهيان انهنجي ڪوٺين سان گڏ ايتري زمين هوندي آهي جو جيڪر انهان هڪ وزير جو پگهار نڪري اچي. هندستاني وزير جي چپراسي، چوڪيدار، پهريدار، مالهي ۽ ملازمن جون پگهارون گڏي هڪ چيني وزير جو پگهار ٿي سگهي ٿو. هندستاني وزير جي بنگلي، فرنيچر ۽ بتيءَ جو ماهوار بل چين جي ٻن وزيرن جي پگهارن جيترو ٿيندو.

رهڻي ڪرڻي جو درجو

سوين سال اڳ چين ۾ غلامن جي پورهئي مان ٻاهرين ملڪن جي حملن کان بچڻ ڪاڻ سوين ميل لنبي ۽ بلند ديوار ڪڙي ڪئي ويئي، جا اڄ به دنيا جي ستن شاهي عجيب شين مان هڪ ليکي وڃيتي. ۽ اڄ ان ساڳئي ديش ۾ نه غلامن، بلڪ آزاد انسانن جي سهڪار سان اهي مظبوط ديوارون اڏيون پيئون وڃن جي هننکي بک، بيروزگاري، بي علمي، بيماري، ٻوڏن وغيره جي قاتل حملن کان هميشه لاءِ بچائينديون.

چيانگ جي راڄ ۾

آزادي کان اڳ ۾ خاص ڪري چيانگ ڪائي شيڪ جي راڄ ۾ عام ماڻهن لاءِ نه جنسي دوزخ هو. ڏاري سلطنت شاهي، جاگيرداري شاهي ۽ سرمايداري گڏجي ملڪ کي ڏهي ڪنگال بڻائي ڇڏيو. انوقت جي حالت جو نقش چٽيندي آمريڪي ليکڪ **جئڪ بيلڊن** لکيتو، "مارچ ١٩٤٩ع ۾ چيانگ ٨٦٠٠ پيٽيون آمريڪا موڪليون جن ۾ چين جا هيرا جواهر، ناياب دؤلت ۽ ڪتاب هئا. چاليهه لک آئونس سون سان ڀريل پيٽي فارموسا موڪلي ويئي. ٥٠ هزار آئونس سون ۽ پنج ڪروڙ آمريڪي ڊالر ڪئنٽن مان هانگ ڪانگ ۾ برٽش سيف ڊپازٽ ۾ جمع ڪرايا ويا. فليپائين ۾ به ڀاڄوگر اڳوان ڪروڙين ڊالر ڪڍي ويا." جيڪو

ملي تنهن کي ماريو، ڦريو لٽيو ۽ جلايو" واري ليکيءَ
ڪري ساري چين جو هر لحاظ کان ڏيوالو ڪڍي ويو...
چيانگ جي شهرن ۾ عوام جي بک دائمي فاقه ڪشيءَ
جو منظر بڻجي پيئي. شانگهائي جون گهٽيون بي زمين
ڪسانن جي لاشن سان ستيون پيئون هيون. رڪشا هلائيندڙ
۽ فئڪٽرين جا مزدور بيروزگار هئڻ ڪري ڌاڙو بڻجي
پيا هئا. عجائب گهر ۽ شاهي محلات ويران ۽ سامان سري
ڪان سواءِ پيا هئا. بئنڪون تلهيون هيون. نه ڪير مددگار
هو ۽ نه ڪائي مدد! شهر ويشائن ۽ بيڪارين سان پريا پيا
هئا. آمريڪي سپاهي سڙڪن تي عورتن جي بي حرمتي
ڪندا هئا. هن آمريڪي ظلم ۽ ستم خلاف يونيورسٽيءَ
جي شاگردن مظاهرا ڪيا. هزارين قيد ڪيا ويا ۽ سوين
ماريا ويا."

پر عوامي سرڪار قائم ٿيڻ بعد ٿوريئي عرصي ۾ چين
جي ڪايا پلٽجي ويئي آهي. نئين چين مان جيڪي به

سنڌي واپاريءَ جي ساک

تي آيا آهن تن ان ڳالهه جي
تصديق ڏني آهي ته اُتي جنتا
جي زندگي جو معيار تمام گهڻو وڌيو
آهي. عام ماڻهو نه صرف سکي زندگي گهارين ٿا پر هنن کي
مستقبل جو فڪر لٿو ستائي. ڪاڌو جهجهو ۽ سستو آهي.
مزدورن ۽ هارين کي پورو ڪمڙو آهي. بي اندازِ تعليمي
۽ ڇهدايي سهوليتون ميسر اٿن. نه صرف ڪسان ۽ ڪامگار
پر ننڍا ڪارخانيدار ۽ واپاري به گڏيل زماني جي پست

۾ بهتر زندگي گهارين ٿا. اگر سگهي جي ڦهلاءَ، شين جي
قيمتن ۽ ٻين واپاري ۽ آرٿڪ ڳالهين (جي هر روز ڦرنديون
رهنديون هيون) تي ڪو به ڦاڪ نه هوندو هو. پنڊت
سندرلعل پنهنجي ڪتاب ۾ لکيو، "اسانکي اُتي هڪ
سنڌي واپاري شري ويڙهومل گڏيو. هو اسانکي
پنهنجي دڪان تي وٺي هليو جو ريشم ۽ شوق جي شين
سان مالامال ٿيو پيو هو. ڳالهين ڪندي ٻڌايائين ته ڪيس
چين ۾ رهندي اٽڪل ٥٠ سال ٿيا آهن. هن گهڻيئي
حڪومتون بدلجنديون ڏٺيون، جهڙوڪ منچو گهراڻي جو
راڄ، سن يت سين جو راڄ، چيانگ جو راڄ ۽ هينئر
مائوسي تنگ جو راڄ. هو نئين سرڪار جي جنتا لاءِ ڪيل
خدمتن جي ساراهه مان ڍاپيو ئي نٿي. چيائين ته واپار ۾
هر ڪنهن چيز جو اگهه مقرر ٿيل آهي. ڪابه رد بدل
ڪرڻي ناهي. سڀڪنهن شيءِ تي ننڍڙي پني ٽڪر تي قيمت
لکي چنبڙائڻي آهي. اڄ ڪله هر هڪ چيني ڪنهن نه
ڪنهن ٽريڊ يونين يا واپاري سنستا جو ميمبر آهي. اهي
واپاري جماعتون ئي شين جا اگهه مقرر ڪنديون آهن.
هن وڌيڪ ٻڌايو ته اناج، کير، مکڻ ۽ ڀاڄيون ته تمام
سستيون آهن. باقي ٻيون شيون هندستان کان ٿورو وڌيڪ
سستيون آهن يا ساڳئي اگهه جون آهن."

اڄ ٤٢ ڪروڙ هارين کي زمين جو مالڪ بڻايو ويو
آهي. هر هڪ کي زمين سان گڏ اناج، هڪ ڳانءِ، سوئر،
هڪ ٻه ڪڪڙ، گاڏي، گهوڙا ۽ ٻيا اوزار پڻ مفت مليا

آهن. سرڪار کي ١١ سيڪڙو ٻيل ڏيڻي پوندي اٿن.
اڳ ۾ نه صرف زميندارن کي ١٠٠، ١٠٠ سيڪڙو ٻيل ڏيندا
هئا، پر هنجو قرض چڪائڻ لاءِ پيڻ،
ماڻهن زال يا ڌيءَ کي وڪڻڻو پوندو
هو. اناج جي پوکه وڌڻ ڪري اگهه

خريدي طاقت ۾ واڌ

گهٽيا آهن. چانورن جو سير ٣ آني. جنهنڪري هنجي
خريدي طاقت وڌي آهي. ڳوٺن ۽ شهرن ۾ واپار وڌڻ
ڪري هارين کي دستڪاري جي ڪم مان به اُپت وڌي
رهي آهي. صرف اُتر اوڀر چين ۾ هنجي خريدي شڪتي
١٩٥٠ ۾ ١٩٤٩ جي ڀيٽ ۾ ٧٠ سيڪڙو ۽ ١٩٥١ ۾ ١٩٥٠
جي ڀيٽ ۾ ٥٣½ سيڪڙو ۽ ١٩٥٢ ۾ ساري جنتا جي ٢٥
سيڪڙو وڌي. خريدي شڪتي ۽ اُپت وڌڻ ڪري هنجي
زندگي جو معيار وڌي رهيو آهي.

مزورن جي حقيقي مزوري آزاديءَ جي ٽن سالن ۾
تمام گهڻو وڌي آهي. سراسري ١٩٥٢ ۾ ١٩٤٩ جي ڀيٽ
۾ اها ٦٠ کان ١٢٠ سيڪڙو تائين وڌي. اسانجي ڀارت
۾ ڪانگريسي راڄ ۾ رهڻي ڪرڻي جي خرچ جو پيمانو ١٢٧
سيڪڙو وڌي ويو آهي. مشهور ساهتڪار ۽ هدايتڪار
خواجه احمد عباس لکيو، **"اُتي سراسري گهٽ ۾
گهٽ ١٠٠ رپيا مزوري ملندي آهي جا شين
جي اگهن مطابق مقرر ٿيندي آهي.** انڪري جڏن
اگهه وڌن ٿا ته پاڻمرادو مزوري به وڌي ٿي. پر اسانجي

وڏيڪ هُنرمند آهن تن کي اٽڪل ٣٠٠ رپيا مزوري ملندي آهي. (پر اسان وٽ ڪپڙي جي ڪارخاني جي مزور جي گهٽ ۾ گهٽ ٢٥٠ رپيا ۽ ڪاٽيون ڪوٽيندڙ مزور جي ١١ رپيا – اُلم)

"مزورن کي روز ٽي دفعا روٽي ملندي آهي – چانور، هڪ ڀاڄي ۽ هڪ گوشت جي پليٽ ۽ چانهه جا اڌ ڪوپ. اُنهن تي ڪل ماهوار خرچ ٧٠ رپيا ٿيندو آهي، جنهنجو ريڳو اڌ مزور ڀريندو آهي ۽ باقي، اڌ فئڪٽري ڀريندي آهي. هنن کي مفت جڳهه مليل آهي. ڪنوارا وڏن هالن ۾ گڏ رهندا آهن پر سگهڙن کي جدا ڪوٺيون آهن. اهي نه صرف هوادار هيون پر بسترن، ميزن ڪرسين سان سينگاريل هيون. ڪيترن کي پنهنجن ڪمرن ۾ ريڊيا به هئا. **هر هڪ مزور (نه صرف فئڪٽري پر ساري چين ۾) پاڻوٽ پين ۽ ڊائري رکندو آهي.** مزورن ۽ اُنهنجي ڪٽنبين کي مفت تعليم ۽ دوا درمل ملندي آهي. جيڪڏهن ڪمزور مزور لاءِ جدا وڌيڪ کاڌي لاءِ سفارش ٿئي ته اُنکي فئڪٽري جي خرچ تي اهو ملندو آهي. هر سال هڪ مهنو پگهار سان موڪل ملندي اٿن. سيني فئڪٽرين ۾ ولدر لاءِ سهوليتون ۽ بندوبست ميسر ٿيل آهن."[٩]

اڳي مزورن کي ١٤-١٤ ڪلاڪ ڪم ڪرڻو پوندو هو. پر اڄ اهي گهٽائي اٺ ڪيا ويا آهن. ڪاٽين ۽ ٻين جوکم وارن ڪارخانن ۾ ته اُنهن کان ٻه گهٽ ڪلاڪ مقرر ٿيل آهن. مزورن کي مزوريءَ کانسواءِ بونس پڻ ملندا آهن.

ٻي ڳالهه جنهن اُلي مزورن ۽ ملازمن جي زندگي ڀَعر

ٻڌائي آهي سا آهي سرڪاري ليبر انشوئرنس اسڪيم.

ليبر انشوئرنس اسڪيم

هن رٿ موجب ڪارخانن جي مزورن ۽ آفيسن جي ملازمن کي مفت دوا درمل، بيماريءَ جو لوازمو، جڏي ٽيڪ، حادثي ۽ بيڪاريءَ جي حالت ۾ پينشن ڏني ويندي آهي. هنن سڀني فائدن لاءِ هنن کي پائي به نه ڏيڻي پوندي آهي. هنن جي لوازمي، پينشن، اسپتالن، صحت گهرن، آرام گهرن وغيره جو خرچ يا سرڪاري ڪارخانن ۽ آفيسن يا خانگي ڪارخانن ۽ آفيسن جي اختياري وارا ڀريندا آهن. مزورن کي هر سال پگهار سان وئڪيشن به ملندي آهي. زالن کي اُن ڪانسواءِ ويم جي خاص موڪل ملندي آهي. اسان جي ملڪ ۾ اڃا اڳئين سال کان مزورن لاءِ انشوئرنس جي رٿ شروع ٿي آهي جا ٻه دهلي، ڪانپور وغيره ڪن شهرن تائين محدود آهي. هن انشوئرنس فنڊ ۾ مزورن کي پنهنجي هڙان پئسا ڏيڻا پوندا آهن جئين اڪثر ٻين سرمايدار ملڪن ۾ آهي جتي فنڊ جو $\frac{1}{2}$ يا $\frac{2}{3}$ حصو مزورن کي ڏيڻو پوندو آهي. پر ساڳئي وقت هنن کي اوتري ڏنل حصي جيترو فائدو نه ملندو آهي. ١٩٣٩ کان ١٩٤٦ تائين آمريڪا ۾ انشوئرنس فنڊ ۾ مزورن کان سوا ١٧ ڪروڙ روپيا ورتا ويا، پر هنن کي اُن عرصي ۾ صرف سوا ٽن ڪروڙن رپين جو فائدو مليو. باقي ڪروڙين رپيا اختياري وارن پنهنجي نفعي لاءِ ڪم آندا. چين ۾ مزورن جي حقيقي گهرجن ۽ رهڻي ڪرڻي جو خيال رکي هنن کي فنڊ مان مدد ڪئي

ڏيندي آهي. پر سرمايدار مالڪن ۾ اهين ناهي جتي مقرر ٿيل مدد مطابق پئسا ڏنا ويندا آهن، پوءِ چاهي اڳلي کي اُنڪان پيٽن پئسن جي گهرج هجي.

اُتي هائي ڪاليجن، ٽيڪنيڪل هارين ۽ مزورن جي ۽ پين سيڪنڊري سڪولن ۾ مفت تعليم ڏني وڃي ٿي.

مفت تعليم

پين سڪولن ۾ گهرجائو شاگردن کي مفت تعليم ملندي آهي. اُن کانسواءِ ڪيترن کي کاڌي جو خرچ ۽ کيسي خرچي پڻ ملندي آهي. هر سال سرڪار اهڙن ١٧ لکن شاگردن کي مدد ڪندي آهي. تعليم پوري ڪرڻ کانپوءِ هنن لاءِ نوڪريون هڪيون تڪيون تيار رکيون آهن. اُتي هرڪو شخص نہ صرف پنهنجي بي علمي کي دور ڪرڻ لاءِ پر اُپت وڌائڻ لاءِ پڻ تعليم پرائي رهيو آهي.

پورهيت جي خرچ ۾ مسواڙ بہ هڪ مکيہ اِسم آهي جنهنکي چين ۾ تمام گهٽو گهٽايو ويو آهي. ايا نہ ٿن کان

نوان گهر

پنجن سالن جي اندر هرهڪ پورهيت لاءِ گهر ميسر ڪرڻ جي رٿ ناهيل آهي جنهنڪري سڄي ملڪ ۾ ڪيئين جڳهيون جوڙايون پيئون وڃن. پيڪنگ ۾ ڪل ١٥٠٠٠ ڪوٺين واريون جڳهون ۽ ٽنشن ۾ ٥٠٠٠٠ ڪوٺين واريون جڳهون ناهيون ائن. شهانگائي ۾ ١٢٠٠ مزور ڪٽنبن کي گهر جوڙائي ڏنا ويا آهن. آگست ١٩٥٢ ۾ بين ٢٠ هزار ڪٽنبن لاءِ اڪل هڪ لک جڳهن لاءِ ڪم شروع ڪيو ويو. اُبر اوپر چين

۾ هيلتائين ٣١ لک چورس ولن جي زمين تي نوان گهر ٺهرايا ويا آهن. ٻيون به گهٽيئي وڏي ڀماڻي تي رٿون پوريون ٿيڻ تي آهن جي ٽنگشن، ٽنگتائو، ڪئنٽن، چنگڪنگ ۽ ٻين هنري شهرن ۾ شروع ڪيون ويون آهن. اهڙا سرڪاري گهر ڀنا مسواڙ يا بلڪل ٿوري قيمت تي ڏنا ويندا آهن. هرهڪ مزور کي پنهنجي اُپت جو سراسري اٽڪل ٥ سيڪڙو مسواڙ، پاڻي ۽ بجلي بلي ڏيڻو پوندو آهي. ڀارت ۾ اٽڪل پنجن سالن جي ڪانگريسي راڄ بعد اڄ به لکين بي گهر انسان بمبئي، ڪلڪتي وغيره شهرن جي فٽ پاٿن تي سمهندا آهن.

اگهن ۾ ڪٽر

چين ۾ زندگي بهتر بڻجڻ جو هڪ مکيه اهو به ڪارڻ آهي ته اُتي اسان وانگر مهانگائي ناهي. وقت به وقت شين جا اگهه گهٽجندا رهن ٿا. ١٩٥٢ ۾ ٽي به دفعا اگهه گهٽيا آهن. پهريون ڀيرو مارچ ۽ اپريل ۾ ۽ ٻيو آگسٽ ۽ آڪٽوبر ۾. پهرئين دفعي پيڪنگ ۾ اٽڪل ڇهن هزار شين جا سراسر ٧٫٥ سيڪڙو اگهه گهٽجي ويا ۽ شنگهائي ۾ ١١ سيڪڙو. ٻئي دفعي لوڻ، اناج، تيل، کنڊ، ڪوئلي، پيٽرول وغيره جا اگهه گهٽيا. اهڙي طرح ١٩٥٢ ۾ سڄي چين ۾ ڪل سراسر ٨ سيڪڙو اگهه گهٽيا. انڪري اُنجي پورهيت جي حقيقي ڪمائي ۾ ٥ سيڪڙو واڌ ٿي آهي.

چين ۾ اسان وانگر ڪو راشن آهي ۽ نڪو ڪنٽرول.

مسز مونيڪا فيلٽن، جنهن کي ڪوريا بابت سچ ظاهر

ڪرڻ ڪري برطانوي ليبر پارٽي مان ڪڍيو ويو، چين
جو گشت ڪندي لکيئين ته سندس چيني مزمان سمجهي
نه پيا سگهن ته انگلنڊ جهڙي ملڪ ۾ ڪيئن هر هڪ
ماڻهوءَ کي راشن مطابق هفتي ۾ صرف ٻه بيضا... ”چيز“
جو هڪ آئونس ۽ وڏي گوشت جا ٻه ٽڪر ملندا آهن.

پلا چين ۾ ته نه صرف ڪيترن ٻه بيضن، گوشت، مکڻ
وغيره خريد ڪرڻ تي رنڊڪ ناهي، بلڪ عام جنتا کي
اُنهن شين خريد ڪرڻ جي سگهه پڻ آهي. مسز فيلٽن
اڳهن جي پيٽ ڪندي ٻڌائي ٿي، ”چين ۾ مون ٢٠٠
بيضن لاءِ ١٤ شلنگ ڏنا (يعني هر هڪ لاءِ ٽي پيسا) ۽
ايترن ئي پيسن مان انگلنڊ ۾ صرف ٢٧ بيضا ملي سگهن ۽
هتي ٽماٽن جي قيمت آلي جي قيمت جي ڇهين پتي
مس آهي. هتي جا پورهيت خوش نصيب آهن جو ايترين
جهجهيون ڀاڄيون ۽ ميوا وٺي سگهن ٿا. پر اسانجا انگريزي
پورهيت ايترو خوش نصيب ڪٿي آهن؟ مان چاهيان ٿي
ته جيتري چين ۾ دڪانن تي خريدارن جي گردي آهي
اوتري انگلنڊ ۾ ٻه هجي. پر انگلنڊ جي ماڻهن ۾ خريداري
لاءِ پئسو ڪٿي آهي؟“

وڌيڪ لکيئين، ”هڪ دڪان تان لٺن جا ٻه ٽوال
ورتم جنجي قيمت ٥ شلنگن کان ٻه گهٽ هئي ۽ جيڪڏهن
انگلنڊ جي آڪسفورڊ گهٽيءَ مان ائي وڃي ها ته ٽوال
خريد ڪريان ها ته ٽيڻو اگهه ڏيڻو پوي ها.“

هن مان ثابت آهي ته چين ٽن سالن ۾ ايتري ته ترقي

ڪئي آهي جو اُنهيءَ عوام جي زندگي انگريزي جنتا کان به بهتر ٿي ويئي آهي. انگريزي **ڊاڪٽر ڪماريا** لکيٿو، ”اڄ ڪلهه چين ۾ کاڌو اَڻ ميو آهي ۽ آمريڪن ڪانپوءِ چين واسين کي گهٽي ۾ گهٽو سٺيو کاڌو ملي ٿو.“ هتي ڪانگريسي راڄ ۾ سرڪاري انگن اکرن موجب هرهڪ کي ملندڙ اناج ۽ ڪپڙي جي ڪوٽا ۾ ٽئين حصي جيتري ڪتر ٿي آهي. بيضن، گوشت ۽ مکڻ جهڙين شين جا اگهه ايڏا ته چوٽ چڙهيل آهن جو غريب جنتا اُنهنجي خريد ڪرڻ جي ڪلپنا به نٿي ڪري سگهي.

بيروزگاري ختم

بي نعمت جا آزادي ڪانپوءِ چين ۾ آئي آهي سا آهي بيروزگاريءَ جو خاتمو. بيروزگاريءَ جو ڪهنو مرض جو سلطنت شاهي جي لوٽ کسوٽ ۽ ڪومنتانگ جي بي بندوبستگيءَ واري راڄ جو نتيجو هو سو اڄ اُتان غائب آهي. گذريل ٽن سالن کان عوامي سرڪار جي ڪوشش ۽ ملڪ جي هر پاڱي ۾ اڏاوت شروع ٿيڻ ڪري ۽ هر ڪنهن آرٿڪ پهلوءَ ۾ ٿئين زندگي جي لهر لڳڻ سبب ويهه لک بيروزگار ڪم ۾ جنبي ويا آهن. ڀارت ۾ ته جئن ٿئن ڏينهن وڌي، وڃيٿي بيڪاري وڌندي. ڪانگريس طرفان شايع ٿيل انگن مطابق ايمپلائمينٽ ايڪسچينج ۾ ۱۹۵۰ ۽ ۱۹۵۱ ۾ ۲۶½ لکن ماڻهن داخل ڪرايا، جنمان ڪيترن کي نوڪري ملي تنهنجو عدد ڏاڍو گهٽ هو. برطانوي ليبر پارٽيءَ جي ڪوجها ڪالي مطابق اسالوڪت ۵ ڪروڙ ڳوٺاڻا بيڪار آهن.

اناج جو مسئلو

نئين چين سرڪار ماڪ جون واڳون سنڀاليندي ڀرين ڪاڌي جي مسئلي کي هٿ ۾ کنيو ۽ ٽن سالن جي ٿوري عرصي ۾ اُن جنهن قدر ڪاميابي سان اُن کي حل ڪيو آهي، تنهن ساري ايشيا اڳيان هڪ لاثاني مثال پيش ڪيو آهي. خاص ڪري اسان هندستانين ڪي نئين چين، حقيقي آزاد جمهوري حڪومت ۽ ”ڳانڌو رام راڄ“ ۾ صاف تفاوت ڏيکاريو آهي.

لاثاني مثال

هتي ڪانگريسي سرڪار کي راڄ ڪندي اٽڪل ۵ سال ٿيا آهن ليڪن ايتري وقت ۾ اناج جو مکيه مسئلو حل ٿيڻ بدران وڌيڪ پيچيدو ۽ ٻڏندو ٿو وڃي. هڪ طرف راشن گهٽايو ويو آهي ته ٻئي طرف اناج جا اگهه وڌايا ويا آهن. ملڪ جي جدا جدا حصن ۾ ڏڪار ۽ فاقه ڪشي جو ننگو ناچ چالو آهي. سرڪاري انگن مطابق ۲¾ ڪروڙ کن ماڻهو اسانوت ڏڪار جي حالتن مان لنگهي رهيا آهن. اسان ۱۹۵۰ ۾ ۳۰¾ لک ٽن، ۱۹۵۱ ۾ ۴۰½ لک ٽن ۽ ۱۹۵۲ ۾ اٽڪل ۵۰ لک ٽن اناج ٻاهران گهرايو. اُنجي ڀيٽ ۾ اسانجي پاڙيسري ملڪ چين جنهنکي ڪي سال اڳ ”ڏڪار جو ديس“ سڏيو ويندو هو ۽ جتي هر سال ۲۰ لکن کان وڌيڪ ٽن اناج ٻاهران گهرايو ويندو هو، پر هو پاڻهي ڌڻس ٻڌي پيو آهي. اُتي اڄ نه ڏڪار جو ڀؤ آهي ۽ نه

ٻاهران اناج گهرايو وڃي ٿو، بلڪ اناج ايترو تہ پيدا ٿئي ٿو جو اُهو ٻين ملڪن جهڙوڪ ڀارت، سيلان وغيره کي بہ موڪليو وڃي ٿو. اُتي ۱۹۵۰ ۾ ۱۲ ڪروڙ ٽن ۽ ۱۹۵۱ ۾ ۱۴ ڪروڙ ٽن اناج پيدا ٿيو ۽ اسان وٽ ۵½ ۽ ۴½ ڪروڙ ٽن! چين

Woodcut by Ku Yuan

۾ ۱۹۵۲ ۾ ۱۶½ ڪروڙ ٽن اناج پيدا ٿيو ۽ اسان وٽ پنج سالي يوجنا موجب ۳۶۰ ڪروڙ ۽ ۴۳ لک رپيا خرچڻ بعد بہ ۱۹۵۵ ۾ صرف ۶ ڪروڙ ۽ ۱۰ لک ٽن اناج پيدا ٿيندو ۽ اُنوقت هرهڪ پارٽيءَ کي جا اناج جي ڪوٽا ملندي سا ۱۹۳۸ ۾ انگريزن جي راڄ ۾ اخلاقي قيدين کي مليل اناج کان بہ گهٽ هوندي!

نئون چين ايڏي زبردست ترقي اِنڪري نہ ڪري سگهيو آهي تہ ڪو اُن وٽ علاؤالدين جو چراغ هو يا آزاد تبت کان اڳ اُنهي کا بهتر حالت هئي، بلڪ اِنڪري جو اُتي سياسي، اقتصادي (آرٿڪ) ۽ سماجي ڍانچي ۾ پاري تبديل ڪئي ويئي آهي. اڄ اُتي زندگي جي هر پهلوءَ ۾ عام جنتا جي ڀلائيءَ جوئي خيال رکيو ٿو وڃي.

حقيقت ۾ آزاد تبت کان اڳ چين جي حالت هند کان گهٽ بدتر هئي. جپان جي لڙائي ۽ چيانگ جي راڄ ڪري اُتي چوگرد تباهي ۽ مونجهارو لڳو پيو هو. چيانگ جي لشڪر ڀاڄ کائڻ وقت ڪمت جلائي، بعد ۾ بہ توپون داهي

۽ آمدرفت جا رستا ناس ڪري ڇڏيا. جنھنڪري ھڪ
ھنڌ اناج ڪنو پيو ٿيندو ھو تہ ٻئي ھنڌ ماڻھو بک ۾ پاھ
يا ٿيندا ھئا. اينتري قدر جو جيتوڻيڪ ملڪ جي اندرين
حصي ۾ چانور جھجھا ۽ سستا ھوندا ھئا، پر آمدرفت
خراب ھئڻ ڪري شھانگائي کي ٻاھرين ملڪن مان
گھرايل چانور وڌيڪ سستا پوندا ھئا. اسانوٽ "آزادي"
وقت تہ ڪيمت، بند، پليون، آمدرفت جا سڀ رستا
سلامت ھئا.

زمين جا سڌارا

اُتي نئين سرڪار جاگيرداري نظام کي ختم ڪرڻ لاءِ
ھزارين زميندارن جي زمين ڪسي ھارين ۾ ورھائي. ھيلتائين
۴۲ ڪروڙ ھارين کي ۱۱¾ ڪروڙ ايڪڙ
زمين ملي آھي. اڳ ۾ ۷۰ سيڪڙو زمين
چند زميندارن جي قبضي ۾ ھوندي ھئي ليڪن اڄ اھا
۹۰ سيڪڙو ڳوٺاڻن ۾ ورھايل آھي.

اسان وٽ بہ ھند سرڪار يو-پي، بھار وغيره پرانتن
۾ زميداري ختم ڪرڻ جا قانون بحال ڪيا آھن پر اُنھن
قانونن ۽ چين جي زمين جي سڌاري جي قانون ۾ ھڪ شاھي
بنيادي تفاوت آھي عيوضي ڏيڻ جو. چيني سرڪار
زميدارن کي پائي بہ عيوضو نہ ڏنو آھي پر اسانجي سرڪار
ٽڪل ھڪ ھزار ڪروڙ رپيا ڏيڻو ڪيو آھي جو سرڪار
ھارين کي زمين ڏيڻ جي عيوض ھنن کان ئي ڪنو پيئي
ڪري. اُنھي معدول نہ ھارين جي حالت ۾ ڪوبہ بنيادي
ڦرق نہ پيو. اڳ ۾ زميدارن کي، نہ ھاڻ اُنھن بدران سرڪار

کي ساليانيءَ ڀل جيتري ڍهوٽي ٻارهوٽي رقم ڏيڻي پوندي. پر چيني هارين کي زمين ملڻ جي ڪا به قيمت ادا ڪرڻي نه آهي. اڳي اهي زميندارن کي هر سال ٽي ڪروڙ ٽن اناج جا ڀل جي صورت ۾ ڏيندا هئا، جو جرمني ۽ فرانس جي ڪل آدمشماريءَ جي کپت جيترو آهي. اڄ هو اُن ڀل کان به آزاد آهن.

ٻيو فرق اهو آهي جو پارٽيءَ ۾ زميندار جو مطلب صرف اُن شخص سان آهي، جنهن جي قانوني طرح اهڙي پرپياشا ڪئي ويئي آهي. اُن جي معنيٰ ته جي ڪو غير ڪاشتڪار پٽيدار آهي ۽ قانوني زميندار کان تمام گهٽي زمين پٽي تي وٺي وري ٻين کي پٽي تي ڏئي ٿو ته اهو زميندار ٿو سڏي سگهجي. پر عوامي چين جي قانون مطابق "اهو شخص زميندار سڏي سگهجي ٿو، جنهن کي زمين هجي پر خود محنت نه ڪندو هجي يا صرف امدادي محنت ڪندو هجي ۽ جو پنهنجي گذران لاءِ ٻين کي پيڙيندو هجي." اهڙي تشريح ڪرڻ سان اسانکي زميندارن جاگيردارن، بسويدارن، مالگذارن وغيره جي سندن ملڪيت جي ڪيتري زمين ملي سگهي ٿي.

چيني ۽ پارٽي قانون ۾ تفاوت

انڪري چيني ڪسان اقتصادي طرح آزاد ٿيو، پر پارٽي ڪسان اهڙي جو اهڙو! چيني ڪسانن کي اهو سياسي فائدو به ٿيو آهي جو زميندار ڪسان زمين کسي ڳوٺاڻي سماج تان هميشه فولادي چنبو هٽايو ويو آهي.

اها ڳالهه بہ ياد رکڻ کپي تہ اسان وٽ زمين جا سڌارا
سرڪاري نوڪرشاهي معرفت عمل ۾ اچي رهيا آهن پر
چين ۾ ڪسان پنچائتن جي معرفت! سياسي ۽ اقتصادي
نجات حاصل ڪرڻ بعد اڄ چيني هاري جند جان ڏيئي
پيداوار وڌائي رهيو آهي. **ڊاڪٽر گيانچند،** هند سرڪار
جو اڳيون آرٿڪ صلاحڪار، جو چين مان ٿي موٽيو آهي،
لکيٿو، ”اُتي ڪيانگسي پرانت ۾ ڪيترن هنڌ هڪ ايڪڙ
مان ۱۰۰، ۱۲۵ مڻ چانور پيدا ٿيا پر ڀارت ۾ ۷ مڻ کان
۱۰ مڻ تائين مس چانور پيدا ٿين ٿا.“

ائين ناهي تہ اُتي هي هاري ڇڙ ڇڙ ڳاٽن وانگر ڪم ڪن
ٿا، پر هزارين ڪٽنبن جا ڪٽنب گڏجي کيتي ڪندا
آهن، جنکي ”باهمي مددي جٿا“ چوندا آهن. اهڙن هارين
جو عدد ۴۰ سيڪڙو آهي. اُنهن کانسواءِ هنڌجون ۴ هزار
زرعي سهڪاري سوسائٽيون پڻ آهن. اٽڪل ۱۲ اجتماعي
(Collective) ۽ ۵۲ سرڪاري کيت آهن. گڏيل کيتي
ڪرڻ جو نمونو ڏينهون ڏينهن ترقي ڪري رهيو آهي
۽ ڦهلجي رهيو آهي جو اُنمان گهڻو اناج پيدا ٿيو ٿئي.

اُتي چور مارڪيٽ ڪندڙن ۽ نفعي خورن، جن چيانگ
جي راڄ ۾ جاوا ڪيا تن کان پورو حساب ورتو ويو آهي.
اسانجي وزير اعظم پنڊت نهرو حڪومت جون واڳون
سنڀالڻ کان اڳ ۾ اها دعويٰ ڪئي هئي تہ چور مارڪيٽ
ڪندڙن کي ڦاسيءَ تي چاڙهيو ويندو. ليڪن اها دعويٰ
اڄ دعويٰ جي بہ لائق نہ رهي آهي. پر نئين چين ۾ هيڪي

سخت سزائون ڏيئي هنجي ٻاڙ پٽي ويئي آهي. ٻهرين ڏينهن ۾ سرڪار جڏهن ڏسندي هئي ته چور مارڪيٽ ڪندڙ ۽ نفعي خور اناج لڪائي اگهه وڌائڻ ٿا چاهين، تڏهن اها پاڻوت ڪنٽرول سڄو اناج مارڪيٽ ۾ آڻيندي هئي، جنهنڪري اگهه لهي ويندا هئا ۽ جڙتو ڪوت ڪم ٿي ويندي هئي، انڪري هاڻي اناج جي اگهن ۾ ڪابه واڌ نه ٿي آهي.

نئين چيني سرڪار خوراڪ جي سوال کي حل ڪرڻ لاءِ گڏوگڏ ٻن مورچن تي جنگ چالو رکي آهي. هڪڙو زمين جي سڌارن معرفت پيداوار وڌائڻ جو ۽ ٻيو ٻوڏن ۽ سوڪ (Drought) جو مقابلو ڪري اناج کي نقصان رسڻ کان بچائڻ جو.

ٻوڏن تي قبضو

اڳي چين ۾ ٻوڏون راڳا ڪنديون هيون. هزارين ڪيت ۽ مڪان برباد ٿي ويندا هئا. پڳل ننڍل ريلون هڪ هنڌان ٻئي هنڌ اناج پهچائي نه سگهنديون هيون. نتيجو اهو نڪرندو هو جو هر ٻي سالي ڏڪار پوندو هو. عيسوي سن کان ۲۴۶ سال اڳ کان وٺي ۱۹۴۸ تائين صرف هوانگ ندي جي ڪري ۹۷۹ ٻوڏون ٿيون يعني هر ٻي سالي ٻوڏ! يئنگتسي، پيلو وغيره نديون پڻ ٻوڏ ڪنديون هيون. صدين کان چيني جنتا ٻوڏن جي مصيبت ۾ مبتلا رهي ۽ ڪنهن به سرڪار اُهو علاج نه ڪيو. ڪامريڊ ماؤزي تنگ جي سرڪار ٻوڏن کي روڪڻ ۾ جيسي ڪمال ڪري ڏيکاريو آهي. ۱۹۴۹ ۾ الڪل ۱۳ ڪروڙ ايڪڙ

زمين ٻوڏ هيٺ آئي جا ١٩٥٠ ۾ گھٽجي اٽڪل ١ ڪروڙ ايڪڙ ۽ ١٩٥١ ۾ اٽڪل ٤٠ لک ۽ ١٩٥٢ ۾ گھٽجي وڃي ٢٦ لک ايڪڙ ٿي.

تعمير جا تاج محل

اُتي نه صرف ٻوڏن کي روڪڻ لاءِ ندين تي بند ٻڌا ويا آهن پر انهن جو اجايو وڌيڪ پاڻي زمين کيڙڻ لاءِ استعمال ڪرڻ لاءِ تلائن وغيره ۾ گڏ ڪيو ويو آهي. ٽن سالن ۾ هنن بندن، تلائن وغيره ٺاهڻ ۾ ٻن ڪروڙ ماڻهن پاڻ ورتو آهي جن هڪ ارب ۽ ستر ڪروڙ ڪعب ميٽر زمين کوٽي آهي، جا پاناما واهه جيڏن ١٠ يا سئيز واهه جيڏن ٢٣ واهن لاءِ کوٽيل زمين جيتري ٿيندي. هيڏي وسيع پيماني تي ٿيل اُڏاوت جا ڪم، جن "ڏڪار جي ملڪ" کي "سڪار جو ملڪ" بڻايو آهي، هڪ حقيقي عوامي حڪومت ۾ ئي ممڪن ٿي سگھن ٿا. نئين چين جي جنتا جي تعمير جا هي تاج محل آزاد انسانن جي محنت جي عظمت جا پايدار يادگار آهن، جن لاءِ هر هڪ ايشيا نواسيءَ کي ناز آهي.

مسز وجيه لڪشمي پنڊت پارٽي سرڪاري سفارت جي اڳوان هوائي نديءَ جي هڪ بند جو ذڪر ڪندي لکي ٿي، "هوائي درياهه جو بند جيتوڻيڪ انجنيري نقط نگاهه کان اسانجي تعميري ڪمن جي مقابلي ۾ ڪجهه ناهي، ليڪن جڏهن انجو تصور ٿو ڪجي ته ٢½ لک آدمين بنا ڪنهن مالي يا ٽيڪنيڪل مدد جي ڇهن مهينن ۾ اهو ٺاهي راس ڪيو، تڏهن اسان دنگ

رهجي ٿو وڃي ۽ ان جي فخر ۾ حصيدار بڻجي ٿو پوي.
ايشيا جي باشندي جي حيثيت ۾ مونکي به ان تي فخر
آهي، انڪري، جو پهريون دفعو هنن هڪ اهڙو عظيم ڪم
ڪيو آهي جنهنکي هيستائين اسين ناممڪن سمجهندا هئاسين.
خاص ڪري جن حالتن جو هنن کي مقابلو ڪرڻو پيو، تن
کي خيال ۾ رکي مختصر مدت ۾ هنن جو ايترو ڪم ڏسي
انسان حيران ٿيو وڃي."

هندستان ۾ پڻ نهرو سرڪار بندن جوڙڻ وغيره جون
شاهي رٿون ناهيون آهن، پر انهن جو جيڪو حشر ٿيو آهي
سو عوام کان ڳجهو ناهي. دامودر ماٿري يوجنا مطابق ڏهن
سالن جي لڳاتار جفاڪشيءَ ۽ ٨٥ ڪروڙ رپيا خرچڻ بعد
جيڪو بند ناهيو ويو آهي تنهن وهڻ به شروع ڪري
ڇڏيو آهي!

اڳي سال اسان وٽ هيرا ڪنڊ يوجنا متعلق سرڪاري
انجنيرن فيصلو ڪيو ته ٢ ڪروڙ ٦٦ لک ڪعب فوٽ
مٽي ۽ پٿر جو ڪم ٿيندو ۽ $۴\frac{1}{2}$ لک فوٽ سيمينٽ جو
ڪم ٿيندو. هن ڪم لاءِ هڪ سال ۾ ٧٩ ڪروڙ خرچ آيو
۽ مٽي ۽ پٿر جو ڪم صرف $1\frac{1}{2}$ ڪروڙ ڪعب ۽ سيمينٽ
جو ڪم صرف $٢\frac{3}{4}$ لک ڪعب فوٽ ٿيو. انهن ڏينهن ۾ هن قسم
جو ڪم پالڪ درياه تي ٿي رهيو آهي. ٥ اپريل ١٩٥٢
کان چالو ڪري ارساس شروع ٿيڻ کان اڳهري ٽن مهينن
اندر هن ڪم کي پورو ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ويو. جنهن
موجب $1\frac{1}{2}$ لک سپاهين ۽ $1\frac{1}{2}$ لک هارين هي ڪم پنهنجي

٥٢ ڪروڙ ٥ لک ڪعب مٽي ۽ پٿر جو ڪم، ٣٥ لک
٣٨ هزار فوٽ سيمينٽ جو ڪم، مٿو ميل لنبو ٥٤ ڪمانن
وارو بند، ٣٢ ڪمانن وارو ۽ ١١ سو فوٽ لنبو ريگيوليٽر،
٨٠ ميل ڊگهي لنڊي ريل ۽ ٥٥ ميل ڊگهي سڙڪ، اڳوات
٧٤ ڏينهن ۾ ئي ٺاهي پوري ڪئي. هھڙا انيڪ ڪم
آزاد چيني ڪلندي ڪڍندي، اچندي ڳائيندي پورا ڪيا
آهن. انهن هنڌ هر ٻن سؤ وانن جي مفاصلي تي ڪلب،
لئبرري ناٽڪ گهر، ناچ ٽولي وغيره هوندي آهي ۽ نرسن
جي ٽولي ملم پٽيءَ لاءِ تيار رهندي آهي.

ٽي سال اڳ چين ۾ "سوڪ" پيالڪ چيز سمجهي
ويندي هئي، جنهنجي معنيٰ هئي ڏڪر، قرض ۽ موت،

سوڪ جو مقابلو

جنجا لکين انسان هر سال شڪار
ٿيندا هئا. سوڪ لاءِ گهڻي ڀاڱي
جهوني لڪمي سرشتي جا حڪمران جوابدار هئا جي ٽڪرين
۽ ڳوٺن جي ساوڪ چٽ ڪري ڇڏيندا هئا ۽ پاڻيءَ جي
چشمن، کوهن، ندين، واهن وغيره جي مرمت نه ڪرائيندا
هئا. انڪري آڳر چين ۾ ته ١٠ مان ٩ سال ته سوڪ
پوندي هئي. ليڪن ٽن سالن ۾ عوامي حڪومت سوڪ جو
خاتمو آڻڻ لاءِ وڏي ڪاميابي حاصل ڪئي آهي. ساري
چين ۾ "وڻ پوکيو" جو تحرڪ شروع ٿي ويو. سرڪار
طرفان پڻ پئسفڪ سمنڊ جي طوفاني هوائن (جن جي ڪري
سوڪ پوندي آهي) کي روڪڻ لاءِ ٻيلن جي پٽي جي وسف

ناهي ويٺي آهي. اهو پٽو ٦٨٠ ميل ڊگهو ۽ ١٩٠ ميل ويڪرو
ٿيندو جنهنڪري ١٢½ لک ايڪڙ وڌيڪ زمين تي آبادي
ٿي سگهندي.

مٿين رٿ کان سواءِ هيلتائين ٽن سالن ۾ اٽڪل ٣٤ لک
ايڪڙ زمين تي وڻ پوکيا ويا آهن جي چيانگ جي راڄ
جي ٢٠ سالن ۾ پوکيل وڻن کان ستر هوڻا آهن. ڪل ٣½
ڪروڙ ايڪڙ زمين سوڪ جي مصيبت کان آجي ڪئي
ويئي آهي. پر اسانجي ڀارت ۾ ڪروڙين رپين خرچڻ بعد
"وڻ پوکيو" تحرڪ مان ڪوبه ڪڙتيل نه نڪتو.

اڳيم چين ۾ ڀارت وانگر ماڪڙ جي آزار ڪري فصلن
جا فصل چٽ ٿي ويندا هئا. اُتي ان خلاف پڻ وڏو
تحرڪ شروع ڪيو ويو ۽ ٽن سالن ۾ ماڪڙ جي مقابلي
ڪرڻ لاءِ ١٢ ڪروڙ ماڻهن ڀاڱو ورتو ۽ ١½ ڪروڙ ٽن
اناج نقصان ٿيڻ کان بچايو.

مطلب ته نئين چين جي عوامي سرڪار ملڪ مان بک کي
سدائين لاءِ ٽالانجي ڏيڻ لاءِ محڪم ارادي سان سڀني
ذريعن کي استعمال ڪيو ۽ اڄ ڪاميابي انجا قدم چمي
رهي آهي. جتي چيانگ جي راڄ ۾ ماڻهو بک مرڻ لاءِ
وڻن جا چوڏا کائيندا هئا اُتي اڄ مائوسي تنگ جي راڄ ۾
اهي کير جا ڪٽورا پي رهيا آهن.

جن ڪالهه وڙ ڏاڏا ، سيءِ اڄ ڪير پيٽن

هنري ترقي

اڄ ڪالهه جو هر ڪم آڻيندڙ زرعي ملڪ مان ٽرئڪٽر ٽرڪون، ٽرينون وغيره ٺاهيندڙ هنري ديس جنم ورتو آهي. هاڻي انهن چين ۾ سُئي سُئي ڪان وٺي اجگر جيڏين مشينن تائين اڪثر هرڪا هنري شيءِ ٺاهي وٺي ٿي، جنهن لاءِ ڀارت وانگر ڪروڙين آمريڪي ڊالر قرض نٿو ورتو وڃي؛ انهو سامراجين طرفان ڪيل ناڪابندي جي منصوبن کي مٽي ۾ ملايو ويو آهي.

ڪو وقت هو جڏهن چين ۾ ڪارخانا انگريزي- آمريڪي سلطنت شاهي جي مفاد لاءِ ئي مال تيار ڪندا هئا جيئن اڄ اسانجي ٦٠ سيڪڙو ڪان مٿي ڪارخانن ۾ سامراجين جي سرمايه سيڙايل آهي، جنهن مان هر سال هنن کي ١٠٠ ڪروڙ رپيا نفعو ٿيندو آهي جو هندستان کان ٻاهر ويندو آهي، ليڪن چين ۾ به صنعت (انڊسٽري) تي سامراجين جو قبضو هوندو هو، جنهڪي جنتا جي گهرجن جو ذرو به اولو نه هو. انڪري جڏهن ئي عوامي سرڪار هستي ۾ آئي ليڪن تي ڀيرين روزاني زندگيءَ جي ضروري شين جي پيداوار وڌائڻ تي زور ڏنو ويو ۽ جنهن شيءِ ٺاهڻ جي هنن کي فرصت ناهي، انکي روزاني زندگيءَ مان ئي ڪڍي ڇڏيو اٿن. جنهنڪري عيش عشرت جي شين جي لقاها کهتجي ويئي آهي ۽ انهن کي تيار ڪندڙ

ڪارخانا اڄ زندگي جون ضروري شيون پيدا ڪري رهيا آهن.

نئين چين ۾ ضروري شين جي پيداوار سان گڏ قومي اڏاوت لاءِ ڀاري صنعت جي پيداوار وڌائڻ لاءِ پڻ شاهي رٿون عمل ۾ اچي رهيون آهن. ان ڏس ۾ اڳيان پراڻا ڪارخانا وري چالو ڪيا ويا آهن ۽ ٻيا نوان جاري ڪيا پيا وڃن. انهاس ۾ پهريون دفعو اُتي پنهنجين تاهيل مشينن سان سٽيءَ جا ڪارخانا شروع ڪيا ويا آهن. آزادي جي ٽن سالن ۾ اڪثر مکيه هنري شين رڪارڊ ٽوڙ ترقي ڪئي آهي. آزاديءَ بعد ڪوئلي ۽ بجليءَ جي پيداوار ٻيڻي ٿي ويئي آهي. لوھ، رڪ ۽ مشينن جي پيداوار ستوڻي اٺوڻي ٿي آهي. ١٩٥٢ ۾ اُتي سراسر هنري ترقي ٣٠ سيڪڙو ٿي پر ڀارت ۾ صرف ٨ سيڪڙو! ٻنهي ملڪن جي ڪن مکيه هنرن جي، ١٩٥١ جي ڀيٽ ۾ ١٩٥٢ ۾ ڪيل ترقي جي سيڪڙي جي هيٺ ڏنل انگن مان ثابت آهي ته چين ڪيترو نه اڳتي وڌي رهيو آهي ۽ ڀارت انڪان ڪيترو نه پٺتي پيل آهي.

	لوھ	رڪ	اگر	سوٽي ڪپڙو	ڪاغذ	ماچيس	سيمينٽ
چين	٣١ ١/٢	٤١	١٧ ٣/٤	٣٦ ٣/٤	٥١	١١	١١
ڀارت	٢/٥	٢/٥	٥ ١/٤	١٣	٤	٤ ١/٢	٩

نئين چين جي اهڙي شاهي هنري ترقي ۾ آرٿڪ استرتا (Economic stability)، قومي سرمايه، رٿا، جهڙ..

جي سهڪار ۽ روسي ماهرن هڪ اهم پاڳ ادا ڪيو آهي. آزاديءَ کان اڳ چين ۾ ڪا به آرٿڪ استرٿا نه هئي جنهن ڪري سٽي بازن، چور مارڪيٽ ڪندڙن وغيره جو ٻول بالا هو. هر سال

آرٿڪ حالت

قيمت جي ڪوٽ وڌندي ئي رهندي هئي. سڪي جو ڦهلاءُ (Inflation) هر روز وڌندو ئي ويو. ايتري قدر جو روزاني خرچ جو تخمينو به نه ڪري سگهبو هو. هڪ ماچيس لاءِ ايترا ته چيني ڊالر ڏيڻا پوندا هئا جنکي کڻڻ لاءِ هڪ سڄي گاڏي کپندي هئي. اُتڪل (اوڙيسا) يونيورسٽيءَ جو پروفيسر پرڌان، جو چين ۾ ٽي سال رهي آيو آهي، لکيتو، ”هڪ دفعي مارڪيٽ ۾ آمريڪي ڊالر وٽڻ لاءِ ويس. هڪ دڪاندار هڪ آمريڪي ڊالر لاءِ ٢٨ لک چيني ڊالر چيا. ٻئي وري ٣٠ لک چيا ۽ ٽئين وري ٣٤ لک چيا. مان موٽي وري پهرئين دڪاندار وٽ آيس. پر منهنجي حيرت جي حد نه رهي جڏهن هن پاڻ ٣٥ لک چيني ڊالرن جي گهر ڪئي. مونکي اُنجو سبب ٻڌايائين ته اڌ ڪلاڪ ۾ آمريڪي ڊالر جو اگهه ٢٨ مان وڌي ٣٥ لک چيني ڊالر ٿيو. ان ڪري مون جلد پنهنجا پئسا مٽايا ته متان وري وڌيڪ نه اگهه ڏيڻو پوي.“

اُلي صنعت پڻ ڊانوانڊول ٿي پيئي هئي. هيري پيداوار گهٽجي رهي هئي. ڪارخانن لاءِ پوري پولجي نه هئي، الڪري اهي بند ڪيا پئي وياه مڪمل ئي بندو بستگيءَ جو راڄ هو.

ليڪن آڪٽوبر ١٩٤٩ کان مارچ ١٩٥٠ تائين چين ۾
اندر انهن پيمانن تي بندوبستگي کي ختم ڪري آرٿڪ
استرتا قائم ڪئي ويئي. ٻيهريون دفعو بجيٽ جي کوٽ
پوري ڪري خرچ ۽ آپت کي برابر ڪيو ويو ۽ هاڻي
آئي اسان وانگر کوٽ ڪاڍي بجيٽ بدران واڌ واري بجيٽ
ٺهندي آهي. عوامي سرڪار سڪي جي ڦهلاءَ کي روڪڻ
لاءِ ٽڪڙا ۽ سخت اُپاءَ ورتا. پر ان هوندي به جڏهن
پيڪنگ ۾ اهو وڌندو ويو تڏهن مالي وزير قسم کنيو ته
مرد ٿي ناهيان جي سڪي جي ڦهلاءَ جي ڪارڻ کي گولي نه لڳم.
آخر ڪامياب ٿيو. هڪ وڏو واپاري سڄو اناج گڏ ڪري
پوءِ وڪڻندو هو جنهن ڪري سڪي جو ڦهلاءُ وڌندو هو.
هن کي جيل ۾ وڌو ويو ۽ هن جي ڪٽنبين جي اڌ پورنا
جيتري ملڪيت کانسواءِ ٻي سندس سڄي ملڪيت ضبط
ڪئي ويئي. اهڙي طرح پيڪنگ ۾ سڪي جو ڦهلاءُ
روڪجي ويو. اڄ آئي چيني ڊالر ۽ شين جا اگهه مقرر ٿيل
آهن جنهن ڪري سٽي ۽ چور مارڪيٽ کي ٻنجو اچي
ويو آهي.

جئن ڀارت ۾ اڄ ڪارخانن لاءِ موڙي هٿ ڪرڻ هڪ
وڏو مسئلو ٿي پيو آهي، تئن چين لاءِ به اهو ڏکيو مسئلو
هو. پر آئي ناڻي جي سبب لاءِ

صنعت لاءِ سرمايه

اسان وانگر سامراجين، سرمايدارن
جي قدمبوسي نٿي ڪئي وڃي. اُلٽو انهن مان جيڪا وروڌي
ڪارروايون ڪندڙن جي پوڙهي ضبط ڪئي ويئي ۽ [illegible]

سرمايدار جنتا جي ڀلائي لاءِ ڪارخانا هلائڻ چاهين ٿا ته انهن کي ٻاهران سرڪاري قرض ڏيڻ جي سهوليت ڏني وئي آهي. جيڪي زميندار، جو پنهنجو ناڻو گهٽ زمين ۾، ڄاڻائي خرچ ڪري ٿا، وياج خوري يا سٽي ۾ وڃائيندا هئا، سي اهو ناڻو صنعت ۾ سيڙائي رهيا آهن. اُن ڪانسواءِ ۴۲ ڪروڙ هارين جي خريدي قوت ٽيڻي چوڻي ٿي وئي آهي. هنن جي زندگي جو معيار پڻ بلند ٿيو آهي. انڪري پيداوار جي کپت ۾ واڌ ٿي آهي ۽ ڪارخانن کي فائدو ٿيو آهي، جو وري صنعت ۾ سيڙايو پيو وڃي. اُن ڪانسواءِ هارين کي خود جيڪا پئسي جي بچت ٿئي ٿي سا هو ڪارخانن ۾ لڳائين ٿا. اندروني توڙي بيروني واپار ۽ بئنڪن جو ۹۰ سيڪڙو حصو سرڪار جي هٿ ۾ آهي، پر اسان وٽ سامراجين ۽ انهن جي ايجنٽن جي هٿ ۾ آهي، چيني سرڪار خود پنهنجي بجيٽ جو اٽڪل ۴۰ سيڪڙو صنعت جي ترقيءَ لئي خرچ ڪندي آهي. پر اسانجي سرڪار پنج سالي يوجنا ۾ صنعت لاءِ خرچ جو صرف ۸۶۴ سيڪڙو مقرر ڪيو آهي، جنهن سان اسانجي ڪهڙي ترقي ٿي سگهندي؟

خانگي صنعت

اڄوڪين حالتن ۾ لکين چينن ۾ خانگي صنعت کي قائم رکيو ويو آهي. ليڪن ڪارخانيدارن کي جنتا جو خون چوسڻ لاءِ بي لغام گهوڙن جي پرواهي ناهي جهڙن اسان وٽ آهي. هنن جي نفعي جي حد مقرر ڪيل آهي. هنن کي پنهنجن ڪارخانن جي پيداوار جي ساليانی رٿا سرڪار کي اڳواٽ ڏيڻي پوندي

آهي، جتي اها سڀني ملڪ جي لاءِ تيار ٿيل رٿا سان گڏ عمل ۾ اچي سگهي. اهڙي طرح خانگي ۽ سرڪاري صنعت ۾ پورو سهڪار قائم رکيو ويو آهي.

آهستي آهستي سرڪاري صنعت جو حصو وڌندو ٿو وڃي جتي چين پورن سماجواد جي منزل ڏانهن جلدي پهچي سگهي. ١٩٥٢ ۾ سرڪاري صنعت ٦٧⅓ سيڪڙو ۽ خانگي صنعت ٣٢⅔ سيڪڙو هئي. انجو مطلب اهو ناهي ته خانگي صنعت ترقي نه ڪئي آهي. ان پاڻ آزادي کان اڳ واري وقت کان وڌيڪ پيداوار پيدا ڪئي آهي. ان باري ۾ **خواج احمد عباس** لکيٿو، "اسانکي چين ۾ جنهن ڳالهه گهڻي ۾ گهڻو تپرس ۾ وڌو سا اُها هئي ته اُتي خانگي سرمايدار لئين سرڪار جي راڄ ۾ نه صرف خوشيءَ سان واپار ڪري رهيا آهن بلڪ انجا سرگرم حمايتي آهن. اسانکي ٽنشن جي هڪ ڪپڙي جي ڪارخاني جي مالڪ ٻڌايو ته ڪامريڊ مائوسي تنگ ۽ چيني ڪميونسٽ پارٽي جي عاقلاڻي اڳواڻي هيٺ اسانجي فئڪٽري پوين ٽن سالن ۾ شاهي ترقي ڪئي آهي ۽ اسين وڏا نفعا حاصل ڪري سگهيا آهيون. جڏهن ٽنشن آزاد ٿيو، اُن وقت سڀئي اتر اوپر علائقي ۾ ساري صنعت جپاني لوٽ کسوٽ ۽ ڪومنتانگ جي ڀرشٽاچار ڪري ڊانواڊول ٿي پئي هئي. مهنجي ئي فئڪٽري جو مثال وٺو. اسانوٽ پاڇي پري هئي. مونکي فئڪٽري نه هئي پر ڪجهه خريد ڪرڻ يا مزوري ڏيڻ لاءِ پئسا نه هئا. مون اُنکي

بند ڪرڻ جو ويچار ڪيو ڇو ته مون سمجهيو ته هواهين ڪميونسٽ اچي اها ڪسي وندا، پر اُٿلو عوامي سرڪار جي بئنڪ مونکي قرض ڏنو. اِلڪري مون وري ڪم چالو ڪيو. سرڪار نه صرف مونکي ۽ ٻين کي قرض ڏنا بلڪ مال جا آرڊر پڻ ڏنا. اُنجي ماهرن اسانجي اوزارن کي تپاسيو ۽ سڌاريو. سرڪار ڪا به دست اندازي نه ڪئي. اسان ١٩٤٩ ۾ ١٤٥ اَرب چيني ڊالر (اٽڪل سوا لک رپيا) ۽ ١٩٥٠ ۾ ١٢ اَرب ڊالر (اٽڪل ۴ لک رپيا) نفعو ڪڍيو. اسان پنهنجي شيئر هولڊرس ۾ ١٩٤٩ ۾ ۵ سيڪڙو نفعو ۽ ١٩٥٠ ۾ ٧½ سيڪڙو نفعو وراهيو. قانوني طرح اسانکي وڌ ۾ وڌ ٨ سيڪڙو نفعو ورهائڻو آهي. اُن کان وڌيڪ نفعو يا ته صنعت ۾ سيڙائڻو آهي يا مزورن جي مزوري وڌائڻ يا هننجي حالتون سڌارڻ ۾ خرچ ڪرڻو آهي. جپانين ۽ ڪومنتانگ جي راڄ ۾ مان ٢ سيڪڙي کان وڌيڪ نفعو وراهي نه سگهيو هوس."

مزورن جو سهڪار

نئين چين ۾ مزورن ۽ ڪارخانن جي اختياري وارن جي وچ ۾ پورن ريت سهڪار آهي. اڪثر هرڪو مزور ٽريڊ يونين جو ميمبر آهي جا هرهڪ ڪارخاني ۾ تسليم ٿيل آهي ۽ جنهنجي چونڊيل عيوضين جي صلاح مصلحت سان ڪارخاني جو ڪاروبار هلندو آهي. ازانسواءِ مزورن کي جيڪي آرٿڪ ۽ تهذيبي نعمتون ملن ٿيون تن هنن ۾ اهو احساس پيدا ڪيو آهي ته هي ڪارخانا ملڪ ۽ جنتا جي ڀلائي

لاءِ مال تيار ڪري رهيا آهن، اِڪري هننکي ٻارنهن مزورن وانگر اسٽرائيڪ ڪرڻ جي ضرورت نه ٿي ٿئي، اُلٽو هو ٻيڻي اُتساهه سان ڪم ڪن ٿا. اختياري وارا به هنن جي اُتساهه کي وڌائڻ لاءِ هننکي وڌيڪ پگهار، بونس، انعام، ٻلا وغيره ڏين ٿا. اِن سلسلي ۾ اُتي "شرط پچائڻ" (Emulation Drive) جو خاص طريقو اختيار ڪيو ويو آهي، جنهن موجب جيڪو به مزور يا ڪاريگر وڌيڪ

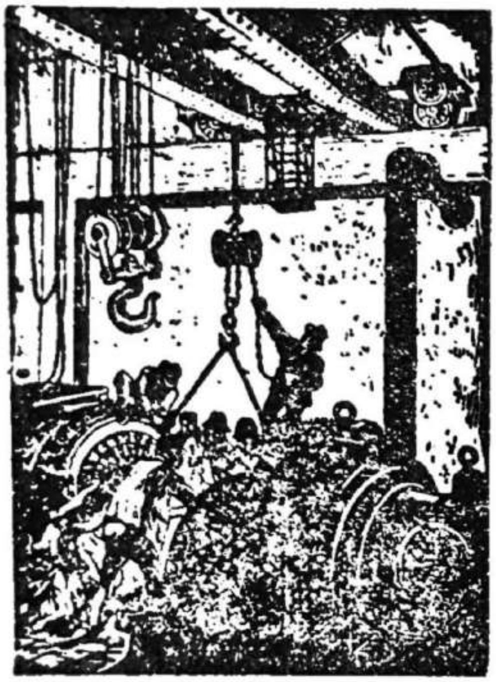

قابليت سان خاص پيداوار وڌائي ٿو يا پنهنجي ڪم ۾ ڪا نئين کوجنا ڪري ٿو ته ساري ديس ۾ اُنجي عزت افزائي ڪئي وڃي ٿي ۽ اُنکي "آدرشي مزور" "بهادر مزور" وغيره جو خطاب ڏنو وڃي ٿو. هن تحرڪ ۾ ١٩٥٢ جي پهرين ٦ مهنن ۾ئي ٨٠ سيڪڙو مزورن ڀاڱو ورتو. ١٩٥١ ۾ ٨٦٥٠٠ کان وڌيڪ مزورن "آدرشي مزور" جو خطاب حاصل ڪيو. اُتي ٿوري محنت سان وڌيڪ ۽ بهتر مال تيار ڪرڻ جون اٽڪل ٤ لک رٿون ڏنيون ويون جنمان سرڪار اٽڪل ٢½ لک قبول ڪيون.

لکين چين جا دشمن اهو ڀانئان ڀيندا آهن ته اُنجي

سرڪار سوويت يونين جي غلام آهي ۽ اها روسي آفيسرن
۽ ماهرن جي حڪمن مطابق راڄ ڪري رهي آهي. ليڪن
جيڪي به هندستاني چين مان ٿي آيا
آهن، تن اِن الزام کي ڪوڙو ٺهرايو آهي.

روسي ماهرن جي مدد

اِن ۾ ڪو به شڪ ڪونهي ته نئين چين
جي حيرت انگيز ترقيءَ ۾ سوويت ماهرن لاثاني مدد
ڪئي آهي، مگر اها دوستاڻي مدد آهي. روسي ماهرن کي
اُتي ڪي به خاص حق عطا ٿيل نه آهن. هو چين واسين
وانگر رهن ٿا ۽ اُنهن جهڙو پگهار ۽ شرط شروط قبول
ڪن ٿا. هنن جي يونيفارم پائين ٿا. هنن جا ڪپڙا نيم پائين
ٿا. ڪيترين حالتن ۾ ته هنن جي هٿ هيٺ به ڪم ڪن
ٿا. چين ويل هندستاني سفارت جو نائب اڳوان ۽ مشهور
اخبار نويس آر- ڪي- ڪرانجيا لکيو، "اسان کي
واهن کوٽڻ واري هڪ وڏي يوجنا ڏيکاري ويئي جتي
سوويت ماهر مکيه چيني انجنير جي هٿ هيٺ ڪم ڪري
رهيا هئا. هنن چيني مزورن جهڙو ئي پگهار قبول ڪيو
هو. هنن اُنهن سيني عيش عشرت جي شين جو استعمال
ڪرڻ کان انڪار ڪيو هو جيڪي سندن چيني ساٿين
لاءِ ميسر نه هيون. جڏهن ته اسان کي اُتي هڪ رات ترسڻو
پيو، اِلڪري اسان جي سهنج لاءِ پيڪنگ مان خاص ڪمود
۽ سنان ڪرڻ جا وڏا ٽب گهرايا ويا، ليڪن اسان کي
اهو ڏسي عجب لڳو ته مشهور روسي انجنير جو اُتي ڪم
ڪري رهيو هو، اُنهن سهولتن جو مانگدو نه ولدو هو.

اسان هنکي کليل شيڊ پنيان سان ڪمدو ڏٺو. هو هرروز چيني ڪم ڪندڙن سان گڏ ڪوڏر کڻي بيٺن ۾ ويندو هو، جتي ڪڏ ڪوئي ضروري هاڄ لاهي اُنکي مٿيءَ سان بند ڪري ڇڏيندو هو."

سردار پاڻيڪو پڻ روسي ماهرن جي اهڙي لهنائي ۽ فراخدليءَ جي تصديق ڪئي آهي. جڏهن روسي ماهرن جي ڀارت ۾ آيل آمريڪي ماهرن سان ڀيٽ ٿي ڪجي، تڏهن محسوس ٿو ڪجي ته روسي سچ پچ دوست آهن ۽ آمريڪي رئيس زادا ۽ حاڪم آهن. اسانجي سرڪار آمريڪي ماهرن کي ١٠، ١٢ هزار ماهوار پگهار، لوازما، سفر خرچ وغيره ڏنا آهن، تڏهن به هو اسانجي هٿ هيٺ ناهن. هنن تي اسانجي ڪورٽن ۾ مقدما نٿا هلي سگهن. هنن سان اسانجا قاعدا لاڳو ناهن.

لوڪشاهي چين ۾ ٿيل حيرت انگيز ترقي ۽ انقلابي تبديليون جاڻڻ ۽ سمجهڻ لاءِ

اڄ ئي گهرائي پڙهو

"नया चीन" - "نيا چين"

(هندي با تصوير ماهوار اخبار)

قيمت ٥ آنا، ساليانو چندو ساڍا ٣ رپيا

ايڊريس:- نيا چين آفيس، ڊي - ٢/١/٤٧

راما پورا، بنارس.

ريلوي جي اڏاوت

نئين چين جي اڏڻ ۾ ريلن هڪ نهايت اهم پارٽ ادا ڪيو آهي. ڀلا يورپ جيتري ايراضي جيڏو اتساهه ملڪ تيستائين ڪهڙي ترقي ڪري سگهندو، جيستائين ان جو هڪ ڇيڙو ٻئي ڇيڙي سان ريل رستي نه ڳنڍيل آهي. انڪري ئي جنهن وقت جپانگ جو لشڪر ڀاڄ کائيندي ريل رستا، انجڻيون وغيره برباد ڪندو ٿي ويو، انوقت ڪامريڊ مائوسي تنگ اهو نعرو بلند ڪيو "جتي جتي عوامي آزاد لشڪر (لال فوج) وڃي اتي ريل رستو ٺهڻ کپي."

گهرو لڙائيءَ ڪري ريلوي کي ايڏي زبردست هاڃي رسي هئي جو جپانگ جي آمريڪي صلاحڪارن ڪٿ ڪئي ته انکي پورو ڪرڻ لاءِ گهٽ ۾ گهٽ ٽي سال لڳندا ۽ ٻي ڪروڙ آمريڪي ڊالر خرچ ٿيندا. هن نقصان جا جيڪي اڻ پورا انگ اکر موجود آهن تنهن مان معلوم ٿو ٿئي ته صرف اتر اوڀر چين ۾ ئي ۸۰ سيڪڙو انجڻيون، ۴۰ سيڪڙو پسنجر ڪوچ، ۲۵ سيڪڙو مال گاڏا، ۽ ۴۰ سيڪڙو ريل سليپرس ڇٽ ٿي ويا هئا. ۽ نئين چيني سرڪار هڪ سال کان گهٽ عرصي اندر نه صرف هيڏي ساري نقصان جو پورائو ڪيو پر ڪيترائي نوان ريل رستا، انجڻيون وغيره ٺاهيون، جن لاءِ آمريڪا کان هڪ ڊالر به قرض نه ورتو. ٽن سالن ۾ ڏهه هزار

ڪلوميٽر ريل جي پٽڙن جي مرمت ڪئي وئي ۽ ٽي هزار ڪلوميٽر جيترا نوان پٽا ٺاهيا ويا آهن.

ليڪن هي الڳ اڪر چيني جنتا لاءِ ليسنائين ڪا بہ معنيٰ نٿا رکن جيسنائين اُهي هنن جي عام روزاني زندگي کي بهتر نٿا بڻائين. هنن لاءِ تہ ترقي اها آهي تہ هو ٽڪيٽ خريد ڪرڻ بعد ٽرين ۾ جڳهہ حاصل ڪري سگهندا ۽ بنا ٽڪيٽ مسافري ڪندڙ ڪومنتانگ جو سولجر هٿ ڪيل جڳهہ تان هڪالي تہ نہ ڪيندن ۽ ٽرين مقرر وقت تي پهچائيندن وغيره اڄ اهي سهوليتون موجود اٿن.

ريل ۾ ريڊيو

چين جي ريلواين ۾ هر ڪا سيٽ مخصوص ٿيل (رزروڊ) هوندي آهي. هر هڪ سيٽ تي نمبر لڳل آهي، جنهن ڪري گردي ٿيڻ ۽ ويهڻ جي ضرورت ڪانهي. اڳ ۾ پارٽ وانگر اُتي بہ ماڻهو درين ڪان ٻڪون ۽ سامان اُڇلي پيا ڌوڪ ڌوڪان ڪندا هئا ۽ ٽرين ڪنڊڪٽر، جنکي جڳهين (Seats) جو ٺيڪو مليل هوندو هو، پئسا وٺي جڳهيون ڏيندا هئا ۽ پنهنجن ماڻهن سان پاسخاطري ڪندا هئا. پر هٿ ڪيل سيٽ تان بہ ڪومنتانگ سولجر ڪنهن کي بہ ڌڪي سگهندا هئا. گاڏيون دير سان ايندڙيون هيون ۽ پوري وقت تي نہ مشڪل پهچنديون هيون. ماڻهن کي وقتي تہ ٻئي ڏينهن اسٽيشن تي ترسڻو پوندو هو. گاڏا اگرن جي پور ۽ ڪچري سان ڇٽيا پيا هوندا هئا. ڪاڪوسن ۾ پاڻي نہ هوندو ئي ڪين هو. ليڪن اڄ ٽرين ڪنڊڪٽر

رشوت لاءِ نه پر ٻين، زالن ۽ ٻارن کي مدد ڪرڻ لاءِ
نهاريندا ڏسڻ ۾ ايندا آهن. جي ڪو ماڻهو گاڏيءَ
۾ ٻوهيچڻ جون ڪلون اڇليندو ڏسندا ته آهستگيءَ سان
انکي سمجهائيندا. مسافر شرمندو ٿيندو ۽ يڪدم ڪچرو
ميڙي ڦٽو ڪندو. جيئن ئي ٽرين اسٽيشن تي پهچندي ته
لائوڊ اسپيڪر ذريعي آواز ايندو، "ڪامريڊ ٽڪيٽ تيار
اٿوَ؟ پڪ اٿوَ ته گاڏيءَ ۾ ڪا شيءِ وساري ته ڪانه اٿوَ؟"
هرهڪ ٽرين ۾ براڊ ڪاسٽنگ جو بندوبست آهي جنهن ريل
هلڻ شروع ڪندي آهي تنهن راڳن، خبرن ۽ سياسي
وغيره ليڪچرن جو پروگرام ٻڌايو ويندو آهي.

چين جي ريلن ۾ فقط ٻه درجا آهن. هڪڙين ۾ نرم
جڳهيون ۽ ٻين ۾ سخت جڳهيون آهن. ٽڪيٽن جي اگهن
۾ ٣٣ سيڪڙو ڪٽر تي آهي، پر اسان وٽ پاڻ ٽڪيٽن جا
اگهه وڌايا ويا آهن. اُتي جيڪڏهن ڪو پاڙو پورو نه
سگهندو آهي ته اُنکي ڳوٺ جي صدر يا ٽريڊ يونين کان
سرٽيفڪيٽ ملڻ تي مفت يا رعايتي ٽڪيٽ ملندي آهي.
سيني ريلن ۾ پاڻي، ريسٽارنٽ، دوا درمل، ڊاڪٽرن ۽
نرسن ۽ لئبرري جو بندوبست هوندو آهي.

اسٽيشن جي پليٽ فارم تي ڪولي ڪونهن. مسافر
پنهنجو سڀ سامان ريلوي اختياريءَ وارن وٽ جمع ڪندا
آهن جنان ٻار ڪٽيندڙ بس سندن منزل تي پهچائي ويندي
آهي. ٿورا ريلوي پورٽر پڪهار تي الهيءَ سامان لاهڻ چاڙهڻ
لاءِ رکيل آهن. سڀئي مسافر هلڪا ڦاڪيا پاڻ کڻندا آهن.

سماجي انقلاب

لوٽ کسوٽ جي نظام جا حامي چوندا آهن ته عصمت فروشي، فقيري، ننگي، چوري، رشوتخوري وغيره سماجي برايون جو پيشو اختيار ڪرڻ، ڪن شخص جي عادت ٿيندي آهي. ليڪن سوويٽ يونين، اوڀر يورپ جي ملڪن ۽ آپٿي چين ان ڳوٺي جو پالڊو ثبوت آهي.

چين ۾ عوامي حڪومت قائم ٿيڻ کان اڳ، اهڙي ڪا به سماجي خرابي يا گناهه نه هو جو اُتي موجود نه هو.

ويشياپڻو ختم

عصمت فروشي سڄي چيني زندگيءَ کي بگاڙي ڇڏيو. ساري ملڪ ۾ ويشائون پيئون ڦرنديون هيون. پنڊت سندرلعل لکيٿو، "اسانکي هانگ ڪانگ ۾ هڪ **سنڌي واپاري شري گوپالداس** گڏيو، جنهن هڪ عجيب رواج ٻڌايو، ته اڳي شهانگائيءَ ۾ هر ڪنهن وڏي واپاريءَ کي پوءِ چاهي اُهو يورپي، آمريڪي يا هندستاني هجي، ڪي شهر جي خراب ڀاڙي ۾ پنهنجي خاص زال ضرور هوندي هئي، جا سندس دوستن وغيره کي وندرائيندي هئي. جڏهن هڪ واپاريءَ کي ٻئي سان ڪو خاص واپار ڪرڻو هوندو هو ته هو پنهنجي اُن زال کي اُن واپاريءَ کي ماڻي ڪرڻ لاءِ چوندو، جتي ٻئي گڏجي ٻين ڳالهين سان گڏ واپار جي ڳالهه به ڪندا هئا. هي تمام جهونو رواج آزادي بعد، ويشياپڻي کي ختم ڪرڻ بعد غائب ٿي ويو."

جتي صرف پيڪنگ، شنگھائي ۽ ڪئنٽن ۾ ١٥ هزار ڪن ويشائون هيون، اُتي اڄ عصمت فروشي جو نالو نشان به ڪونهي. اُتي اُنهن پاپيل پيشن کي تعليم، هنري سکيا، روزگار وغيره ڏيئي سنئين دڳ لڳايو ويو. ڪيترن ئي معزز شخص سان شادي ڪري گرهستي جيون اپنايو. چيني سرڪار ويشياپڻي کي همٿائيندڙن خلاف قانون گهٽ ڪم آندو. ان بدران سماجي دٻاءُ استعمال ڪيو. ان باري ۾ آڪٽوبر ١٩٥١ ۾ چين ويل ڀارتي سفارت کي هي قصو معلوم ٿيو: هڪ نوجوان آفيسر ڪنهن سرڪاري ڪم سان پيڪنگ مان ٻئي شهر موڪليو ويو. اُتي هن پنهنجو ڪم ته پورو ڪيو پر رات جو ڪنهن عورت وٽ ويو. قانوني لحاظ کان ته اهو گناه نه هو، ته به جڏهن پيڪنگ ۾ پوليس معرفت اها خبر پهتي ته هنجي کاتي جي آفيسرن کان وٺي چپڙاسين تائين، سڀني کي ڪٺو ڪري هنکي شرمايو ويو. نوجوان جي اکين ۾ آنسون اچي ويا. هن معافي ورتي ۽ اڳتي لاءِ ائين نه ڪرڻ جو انجام ڪيو.

فقيرن جو خاتمو

ڀارت ۾ سرڪاري انگن مطابق ٢٠ لک فقير آهن، جنجو مسئلو حل ڪرڻ لاءِ خاص هفتو ملهايو ويو ۽ ڪوبه فائدو نه ٿيو. ٻئي طرف آزاديءَ کان اڳ چين ۾ لکين ڀڪاري سڙڪن، گهٽين، پارڪن وغيره ۾ پيدا نظر ايندا هئا ليڪن اڄ اُتي مشڪل سان ڪو فقير ڳولهو لڀندو. هي مسئلو

ميونسپالٽين جي حوالي ڪيو ويو آهي، جي فقيرن کي
سکيا ۽ روزگار ڏيئي، ڪارائتو انسان ٺاهي رهيون آهن.
صرف پيڪنگ ۾ئي ١٩٥٠ ۾ اٽڪل ٨ هزار فقيرن کي
وسايو ويو ۽ ٥ هزارن کي ڌنڌا ڏيئي ڪمائتو انسان ٺاهيو
ويو. تندرست ۽ سگهارن فقيرن کي سرڪار طرفان کڙي ب
ڪيل هنري مرڪز ۾، ٻارن کي سڪول ۾ پڙهڻ ۽ پيگهن
کي سرڪار طرفان کڙي ڪيل گهرن ۾ موڪليو ويندو
آهي، جتي پورو ڪاڌو، ڪپڙو وغيره ڏنو ويندو اٿن.

١ جنوري ١٩٥٢ کان وٺي جون ١٩٥٢ تائين ساري چين
۾ سرڪاري کاتن ۽ پبلڪ ڪارخانن ۾ ”ڀرشٽاچار
(Corruption) اجايو زيان ۽ نوڪر شاهي“

رشوتخوري کي ٻنجو

خرابين جي پاڙ پٽڻ لاءِ شاهي پيماني تي
هلچل هلي جنهن ايتري ته ڪاميابي حاصل
ڪئي جو **پروفيسر پرڏان** لکيو ته ”اُتي ٩٩ ٣/٤ سيڪڙو
کان به وڌيڪ ڀرشٽاچار ختم ڪيو ويو آهي.“

اڳئين چين جو ڀرشٽاچار ۽ رشوتخوري ته مشهور هوندي
هئي، ايتري قدر جو هڪ ڀيري سامراجين هڪ وڏي
زميندار کي ايترو ناڻو رشوت طور ڏنو جنهن سان چيني
ريپبلڪ جي پريزيڊنٽ بڻجڻ لاءِ پارليامينٽ جي هر هڪ
ميمبر کي سچ پچ خريد ڪيو ويو. انوقت چين ۾ ڀرشٽاچار
ايترو ته وڌيل هو جو اُنجي ڪلپنا به نٿي ڪري سگهجي.
هوٽل ۾ مقرر ٿيل اگهن کان ۽ ريلوي ۾ هر هڪ ٽڪيٽ
لاءِ ١٠ سيڪڙو وڌيڪ پئسا ڏيڻا پوندا هئا. کٿڙي ٻ

وڏي ۾ وڏي آفيسر ۽ خسيس نوڪر کي رشوت ڏيئي سگهبي هئي. پرنسيپال ۽ اُستاد، هاسٽل ۽ امتحان جي فين کي گهوبي هٽندا هئا وغيره.

آزاديءَ بعد نئين چيني سرڪار چيانگ جي راڄ وارن اڪثر سيني آفيسرن وغيره کي نوڪرين ۾ قائم رکيو، جن مان ڪيترا ته پاڻ سڌاري هليا پر اڃا به ڪي اهڙا هئا جن پنهنجون عادتون نه مٽايون. هنن سرڪار جي وشواس جو اجوڳ فائدو ورتي واپارين وغيره سان ٻٽ تي پاٽڪي رشوتخوريءَ ۾ رڳي چڙيو ۽ جنتا جي مڪليت کي گهوبي هنئين. اهڙن شخصن خلاف ئي سرڪار هيءَ هلچل شروع ڪئي. اُنهن ”ٽن دشمنن“ (ڀرشٽاچار، اجايو زيان ۽ نوڪرشاهي) جي خلاف شروع ڪيل هلچل ۾ مزورن، هارين، ملازمن، ٻڌيمانن وغيره شاهي ُپيماني تي سرگرم ڀاڱو ورتو. هن هلچل سان گڏ ٻي هلچل ”پنجن دشمنن“ (رشوت، ٽيڪس نه ڏيڻ، سرڪار سان ٺڳي، سرڪاري ملڪيت ۽ دستاويزن جي چوري) کي ختم ڪرڻ لاءِ پڻ هلائي ويئي، جا واپارين جي خلاف هئي. هنن هلچلن جي باري ۾ چين ۾ وجيه لڪشمي جي اڳواڻي هيٺ ويل هندستاني سفارت جو اسسٽنٽ سيڪريٽري **شري وديا پرڪاش دت** لکيتو، ”جڏهن اسين اپريل ڌاري چين ۾ ويا سين تڏهن هي هلچلون تمام زور هيون. اُن وقت ڪيترا مهنا ملڪ جو سچو روزانو رواجي ڪاروبار ڪجهه قدر بند ٿي ويو هو. سرڪاري آفيسون، بئنڪون، واپاري

فرمون، صرف ٿورڙو وقت ڪليل رهنديون هيون. سڪولن ۽ ڪاليجن ۾ باقاعدي ڪلاس وٺڻ بعد ٿي ويا ڇو ته شاگردن ملڪ جي انتظام جون واڳون سنڀاليون ۽ ايماندار ۽ قابل ڪار انتظام قائم ڪرڻ ۾ چڱي مدد ڪئي."

هن برائين خلاف جد و جهد ۾ عام جنتا پڻ سرجوشي ڏيکاري. سرڪاري ڪرمچاري پنهنجن آفيسرن ۽ وزيرن کان، شاگرد پنهنجن اُستادن کان، مزدور پنهنجن ڪارخانن جي مئنيجرن کان ۽ شاپ اسسٽنٽ پنهنجي واپارين کان پڇا ڳاڇا ڪرڻ لڳا.

سرڪاري ورتاءُ

گهڻو به وڏي ۾ وڏو ڀرشٽاچاري آفيسر، چور مارڪيٽ ڪندڙ وغيره پاڻ بچائي نه سگهيو. هڪ هڪ ڪري سڀني ٻڇڙن عناصرن جو راز فاش ٿيڻ لڳو. جن به سرڪاري پئسي کي گهوٻي هنيئين، اُنهن اُهو پئسو سرڪار کي واپس ڪيو. هن ڏس ۾ خود ڪميونسٽ پارٽي جي ميمبرن کي پڻ نه ڇڏيو ويو. جن ۾ ڀرشٽاچار جو انگ ڏسڻ ۾ آيو، سرڪار اُنهنجي اوگهڙ ڪئي ۽ نه اسانجي سرڪار وانگر پرده پوشي ڪئي. اُتي هنڪي پوري پوري سزا ڏني وئي. اهڙن ڀرشٽاچاري اِنسانن کي "چيٽن" جو خطاب ڏنو ويو ۽ اهڙن "چيٽن جي شڪار جي هلچل" هڪ قومي هلچل سمجهي وئي. ليڪن جن به پنهنجا ڏوهه قبول ڪري پڇتاءُ ظاهر ڪيو ۽ سڌري هلڻ جو اقرار ڪيو تن سان سرڪار نرمائيءَ جو ورتاءُ ڪيو، ڇو جو ٿمن چيني سرڪار جو اهو عقيدو آهي ته اهڙا شخص ٿمن سر

بهتر سکيا وٺڻ سان سڌري سگهن ٿا. پر جن نه صرف پنهنجي
ڏوهه جو پڇتاءُ ظاهر نه ڪيو پر پنهنجي هوڏ تي قائم رهيا
تنهجي خلاف پوري جاچ پڙتال ڪرڻ بعد عوامي ڪورٽن
۾ مقدمو هلايو ويو جن ۾ عام جنتا به ڀاڱو ورتو. پنڊت
نهروءَ جي اسٽاپن ڪيل اخبار ”**نئشنل هيرالڊ**“ جو
سمپادڪ شري **چلاپٿي راءِ**، جو تازو چين مان ٿي آيو
آهي، لکيٿو، ”اسانکي شهانگائي ۾ هڪ اهڙي فلم
ڏيکاري ويئي جنهن ۾ ڏيکاريل هو ته ڪيئن نه عام ماڻهو
هڪ سرڪاري ڀرشٽاچاري آفيسر خلاف لڳايل الزامن
جون ثابتيون پيش ڪن ٿا. اسانجي سرڪار کي پڻ اهڙن
مقدمن جو اڀياس ڪرڻ گهرجي.“

اُتي اپريل ۱۹۵۱ ۾ ڀونيوڪاٽي جي ۳۱ نعين وڏن آفيسرن
۽ ٻئي ڪاٽي جي ۱۷ آفيسرن ڪروڙين رپين جي سرڪار

ٻه هزار ڪيس

کي گهوٻي هنئين. سوين واپارين سرڪار
سان ٺڳي ڪئي ۽ سرڪاري ملڪيتن ۽
دستاويزن جي چوري ڪئي وغيره. سرڪار اهڙا ٻه هزار
ڪن ڪيس جهليا. جن مان صرف ڇئن ڄڻن کي ڦاسيءَ
جون سزائون ڏنيون ويئون، باقي ڪن کي جيل ۾ ڏنه
جون سزائون ڏنيون ويئون ته ڪن کي پڇتاءُ ڪرڻ ڪري ڇڏيو
ويو. سرڪار اهڙن پڇتاءُ ڪندڙ شخص يا فرمن سان
ڪابه دشمني نه رکي، بلڪ انهنکي باقاعدي آرڊر ڏيندي
رهي ۽ جي کنهن قرض وغيره جي مدد جي گهرج هئن
نه اُها به ڏني وان. جن آفيسرن عام جنتا سان نوڪرشاهي

موڻ ۾ هلت هلي، تنکي وڏن عهدن تان لاٿو ويو ۽ انهن جي عيوض ايماندار هڏڏوڪي آفيسرن کي وڏا عهدا ڏنا ويا. آسٽريليا جو ليکڪ **مسٽر برچيٽ** پنهنجي ڪتاب ۾ ميشرس بٽرفيلڊ ۽ سوايرس جهازن جي ڪمپنيءَ جي منيجر جو بيان درج ڪيو آهي جنهن ۾ ڄاڻايل آهي تہ ”اڳين ڏينهن ۾ جڏهن اسانجا جهاز شهانگائي يا ٽنٽسن ۾ ايندا هئا تہ اسانکي اٽڪل ٣٠ آفيسرن کي راضي ڪرڻو پوندو هو. انهن ۾ بندر جي وڏي آفيسر کان وٺي مقدمن تائين، سڀني کي رشوت ڏيڻي پوندي هئي. اڻ هوندي بہ اسانجو اٽڪل اڌ سامان چوري ٿي ويندو هو. ليکن هاڻي صرف هڪ آفيسر اسانجي جهاز تي ايندو آهي ۽ کنهن کي بہ راضي ڪرڻو نہ پوندو آهي ۽ نہ ڪا رشوت ڏيڻي پوندي آهي. نڪو ڪو مال ٺڳائڻو پوندو آهي. جيتري قدر اسانجو تعلق آهي، ڪميونسٽن، رشوتخوري ۽ ڀرشٽاچار ختم ڪري ڇڏيو آهي.“

اهڙي طرح عوامي حڪومت، ملڪ جي خانگي توڙي سرڪاري جيون کي رشوتخوري، ڀرشٽاچار وغيره سماجي برائين کان آجو ڪيو. سماجي خرابين کي ختم ڪرڻ ڪري چيني عوام جو اخلاقي درجو ايترو تہ بلند ٿيو آهي جو مشهور پارٽي مزدور اڳوان **مسٽر يوسف** لکي ٿو، ”اتي مولکي ڪڏهن ڪلف لڳائڻ جي ضرورت نہ ٿي. ٽڪسي ۾ يا ٻين هنڌ ڪا شيءِ ڇڏجي ٿي ويس نہ هوٽل ۾ واپس ٿي ملي.“

سزا جو سرشتو

تڏهن چين جي انصاف جي باري ۾ اهو غلط پرچار ڪيو ويندو آهي ته اُتي ڏوهارين کي ماڻهن جي مجموعي ۾ بيهاري موت جي سزا ڏيڻ جو فيصلو ڪيو ويندو آهي. حقيقت ۾ اُتي جيترو گنهگارن جي سڌاري تي زور ڏنو ويندو آهي اوترو سزا تي نه ڏنو ويندو آهي. انڪري جيڪي تڏهن سرڪار خلاف لڙيا هئا تنکي وفاداريءَ اقرار ڪرڻ تي معاف ڪيو ويو آهي.

سولو ۽ سستو انصاف

اُتي انصاف کي سولو، سستو ۽ تڪڙو ڪرڻ لاءِ عدالتن ۾ انقلابي تبديليون ڪيون ويئون آهن. يوناني ۽ رومن قانونن جو نقل ڪرڻ بدران پنهنجا قانون ٺاهيا ويا آهن- زنده قانون جي زنده انسانن جي ترقيءَ سان گڏ ترقي ڪندا آهن. اڳي اُتي لڪيل قانونن جا وڏا ڪتاب هوندا هئا، ليڪن اڄ اُنهن جي بدلي (۱) عام جو پروگرام (۲) زمين جي سڌارن جو قانون (۳) ٽريڊ يونين قانون (۴) شاديءَ جو قانون ۽ ٻيا عوامي سرڪار طرفان ٺاهيل ٿورا سڌا قانون آهن، جي سولا ۽ سڌا آهن.

هرهڪ ديواني چاهي فوجداري ڪيس ڪلي ڪورٽ ۾ هلايو ويندو آهي، جنهن ڪري ڪورٽ ۾ رعب يا دٻدٻي جو ماحول نه هوندو آهي، پر گهرو وايومنڊل هوندو آهي.

عام جنتا کي اُتي حاضر رهڻ جو هر ڪو حق آهي. ڪي به ماڻهو هلندڙ ڪيس جي باري ۾ ڪورٽ جي موڪل سان ڪا به ثابتي يا راءِ پيش ڪري سگهن ٿا ۽ جي ڪورٽ جي راءِ اُنهن جي خلاف هوندي آهي ته اها پنهنجو طرف عام ماڻهن کي سمجهائيندي آهي. سرڪار جتي ڪٿي خاص آفيسون کوليون آهن جن معرفت عام جنتا ۾ قانوني ڳالهين جي ٻوجهه وڌي وڃيٿي.

ڊاڪٽر ڪمارپا لکيٿو، "چين ۾ اسين هڪ عوامي عدالت ۾ وياسين جتي مقدمي جو ٽڪڙو اُڪلاءُ ڪيو پئي ويو. اُتي هڪ جج، اسسٽنٽ جج ۽ جوُري (هڪ زال ۽ مرد) ويٺا هئا. اُنوقت جيڪو ڪيس هلي رهيو هو، سو هڪ شادي شده پيڙيل عورت جو هو جنهن آپگهات ڪيو هو. اُن ۾ سس کي ١٥ سال، ڏير کي ١٠ سال ۽ ۽ سهري کي ٢ سال سزا ملي، پر هو پئرول تي آزاد رهيو. عام جنتا جي ڪن عيوضين چيو ته فتوي ۽ سزا ٺيڪ آهي پر هڪ استريءَ اُتي چيو ته سزا نرم آهي ۽ سس کي موت جي سزا ملڻ کپي. اهڙي آهي اجوڪي چيني لوڪشاهي."

لئين چين ۾ ڪير به پنهنجي ذميواري تي ڪنهن به وڏي ۾ وڏي آفيسر خلاف شڪايت، چيف جسٽس وٽ موڪلي سگهي ٿو ۽ اُنجي شڪايت جو اُنکي خاطر خواه جواب ڏنو وڃيٿو. ڪنهن به شڪايت لاءِ ڪورٽ فِي نه ڏيڻي پوندي آهي. درخواست ڪنهن به ڪاغذ تي پنهنجي

هٿ سان ڪري سگهجي آهي. اڻ پڙهيل جي حالت ۾ عدالت جو ڪلارڪ هن کي درخواست لکي ڏيندو آهي ۽ ڪاغذ به پنهنجو ڏيندو آهي. انصاف ايترو نه لڳو آهي جو اٽڪل ٤٠ سيڪڙو ڪيسن جو اڪلاءُ اُن ڏينهن ئي ڪيو ويندو آهي.

اُتي وڪيلن جو سرشتو ختم ڪيو ويو آهي، ڇو ته سرڪار محسوس ڪيو آهي ته اُهي فريادي يا جوابدار کي مدد ڪرڻ بدران اجائي مقدمي بازي وڌائين ٿا. اڳين وڪيلن مان ڪن کي ٻيو روزگار ڏنو ويو ته ڪن کي جج ۽ ڪن کي "جنتا جي حقن جو رکپال" مقرر ڪيو ويو آهي، جن کي سرڪار مان ماهوار پگهار ملندو آهي. ڏکين ۽ منجهيل مقدمن ۾ ڪورٽ هنن جي مدد وٺندي آهي. ڪن خاص ڪيسن ۾ جوريءَ کي به گهرايو ويندو آهي. پر اُنهن کي پگهار نه ملندو آهي. اُنهن جي رايي کي مان ڏنو ويندو آهي.

نئين چين جا جج گهڻا نه قانون جي ڊگري پاس ڪيل هوندا آهن. پر ڪي، اُنهن انقلابين مان هوندا آهن، جن ٣٠ سال ڪم ڪيو هوندو آهي. هر هڪ لاءِ ٦ کان ١٢ مهنن تائين سکيا جو ڪورس آهي. هو ڪورٽ ۾ اجايو ٺاٺ باٺ سان نه ايندا آهن. هنن جي پوشاڪ سڌن ڪلارڪن جهڙي ٿيندي آهي. جج ۽ عدالتي ڪلارڪن ۽ سپاهين جي پگهار ۾ گهڻو فرق نه ٿيندو آهي.

اُتي ٽن قسمن جون ڪورٽون آهن ۽ هيٺي ۾ هيٺي ڪائونٽي پيپلس ڪورٽ آهي، جا ڀارت جي ضلع

ڪورٽ سان مشابهت رکي ٿي. اُنجي مٿان پرانتڪ ڪورٽ آهي جا اسانجي هاءِ ڪورٽ سان مشابهت رکي ٿي. سڀني کان مٿي سپريم پيپلس ڪورٽ آهي جا پيڪنگ ۾ آهي. پر اُنجون شاخون ٻين انتظامي ايراضين ۾ پڻ آهن. فوجداري ۽ ديواني ڪيسن لاءِ جدا ڪورٽون ناهن، پر هرهڪ ۾ اُنهن لاءِ ٻه کاتا ٿيندا آهن. اُنيجي اپيل جو نمونو نئون آهي. جيڪڏهن ڪو ٻه مقدمو هارائي ته هو ڪنهن ٻي ڪورٽ ۾ اپيل ڪري سگهي ٿو. هو ضلع يا پرانتڪ ڪورٽ کي ڇڏي سڌو سپريم ڪورٽ ۾ وڃي سگهي ٿو. اُتي نظربندي جا ڪي به ڪارا قانون ناهن. ڪنهن کي ٻه بنا مقدمي هلائڻ جي جيل ۾ نٿو رکي سگهجي.

جيلن جا مالڪ

نئين چين ۾ سزا ڏيڻ جو مقصد اهو آهي ته قيديءَ کي سڌارجي، جئن هو پنگت جو ڪارائتو ڀاڱي ٿئي. اُتي جا جيل سرمايدار ملڪن وانگر "وير وٺڻ جا گهر" ناهن، اِلٽي قيدين کي گهڻي ۾ گهڻي آزادي مليل آهي. هنن کي الڳه ڪوٺيءَ ۾ بند نه ڪيو ويندو آهي. پر وڏن هوادار روشن ڪمرن ۾ گڏ رکيو ويندو آهي، جنجي دروازن کي ڪلف لڳل نه هوندا آهن. هٿڪڙيون يا ٻيڙيون نه لڳل هونديون آهن. پنهنجي پوشاڪ پائين. ٻاهر جيڪو چاهين سو رڌي کائين. هنن کي پنهنجا سڪول، ٿيٽر، ڪنسرٽ شالائون، سنيمائون، اخبارون، اسٽور وغيره آهن. هنن کي پنهنجا

ڪارخانا آهن جنمان خرچ لٿي کانپوءِ جيڪا بچت ٿيندي آهي سان پاڻ ۾ ورهائيندا آهن.

هرڪو قيدي ٨ ڪلاڪ ڪم ڪندو آهي. ڪم کانپوءِ هنکي جيل جي باغيچي، لئبرري، ٿئيٽر وغيره ۾ گهمڻ جي آزادي آهي. زالن مردن جي گڏ گهمڻ تي ڪو به اعتراض ناهي. جيڪڏهن ڪو به قيدي ڪجهه وقت مائٽن وٽ وڃڻ چاهي ته اُنکي موڪل ڏني ويندي آهي. مائٽ به هڪ به رات هنن وٽ رهي سگهندا آهن. هڪ ٻئي ۾ جي تڪرار ٿئين ته ميٽنگ ڪوٺائي پاڻ فيصلا ڪندا آهن. مطلب ته قيدي جيلن جا خود مالڪ آهن، جنکي جيل جي ڪاروبار ۾ خودمختيار حڪومت آهي. قيدين سان اهڙي فرشته سيرت ورتاءُ چيني حڪومت جي دشمن کي به دوست بڻائي ڇڏيو آهي.

چين جو قومي ترانو

اُٿو توهانکي جي غلام ٿيڻ کان انڪار آ،
اسانجي خون ماس مان نئين ديوار تيار آ.
هي چيني قوم لاءِ اڄ وڏو ڪٺن نه وقت آ،
هر آدميءَ جي ڪنڌ مان هي تي صدا بلند آ.
"اُٿو، جاڳو ...... اُٿو ......"
ڪروڙ باشندن جا جذبا، شعلا جئن ڀڙڪي اُٿن،
۽ دشمن جي آڳه جو مقابلو ڪندا هلن.
اُٿو اُٿو، قدم قدم وڌائيندا هليا هلو،
اُٿو، هلو، وڌو.......

استرين جي آزادي

صدين لاءِ چيني استرين کي سيکاريو ويو هو تہ هنن جو پيارو ڪتنب جي شيوا ۽ سيوا ۾ ئي سمايل آهي. پهرين پيءُ، پوءِ پتي ۽ پوءِ پٽ جي فرمانن جي بجاآوري ڪرڻ ئي هنن لاءِ سڀ ڪجهہ هو.

غلام زندگي

جمڻ کان مرڻ تائين هنن کي غلام سمجهي مورين گهرن وانگر رکيو ويندو هو. ننڍي هوندي کان ئي هنن جا پير ٻڌا ويندا هئا، ايتري قدر جو ڪيترن جون پيرن جون هڏيون بہ ڀڄي پونديون هيون. ۽ اهڙين کي وڏي پسند ڪيو ويندو هو. جنهن جا پير ٻڌل نہ هجن تن کي مڙس نہ ملن. ننڍي هوندي شادي ڪرائڻ جو رواج تمام عام جام هو. ڪيتريون شادي ڪرڻ کان اڳ ۾ وڌواڻون ٿي پونديون هيون. استرين کي عيش پرستيءَ جو رانديڪو يا ٻارن ڄڻڻ جي مشين سمجهي خريد ڪيو ويندو هو ۽ ڪم لٿي کان پوءِ ڪڍي ڇڏيو ويندو هو، جن جو داد نہ فرياد هو. پنهنجن مڙسن، سسن ۽ سهرن جي مار سهڻ هنن لاءِ روزاني ڪرت هئي. چون چران ڪرڻ جو حق نہ هو. صرف سس ٿيڻ لاءِ ئي ڪون ڏينهن ڳڻينديون هيون. مڙس جي ڪمائي مالڪن حوالي هئي ۽ ڪنهن ملڪيت جو ڪو بہ حق نہ هو.

هو بي علميءَ جي ڪري ڀرمن ۽ وهمن ۾ ڦاٿل رهنديون هيون. گريولتيون زالون پنهنجن مردن کي ٻار ڄمڻ جي مهل ۾ نه پيدائينديون هيون. اهڙن وقتن تي هو ٻالڪي اڪائي ڇڏينديون هيون ۽ ٻار ٿيڻ بعد پنهنجي ناڙ به پاڻ پنهنجن ڏندن سان ڪپينديون هيون.

عوامي حڪومت قائم ٿيڻ تي جهونيون ڪهنيون رسمون ۽ رواج، ڏيتي ليتيءَ جو مرض، وڏوا شادي وغيره مثلاً آزادي جي شاهي سيلاب ۾ لڙهي ويا. اتهاس ۾ پهريون ئي دفعو چيني استرين کي مردن جي برابريءَ جا حق مليا ۽ انهنکي استعمال ڪرڻ لاءِ مڪمل وجهه ميسر ٿيا. چين جي نئين رٿيل پروگرام ۾ استرين کي سياسي، آرٽڪ، تهذيبي، تعليم ۽ سماجي زندگيءَ ۾ برابريءَ جا حق ڏنا ويا آهن. پورهيت زالن جي تندرستي ۽ سلامتيءَ لاءِ خاص بندوبست رٿيا ويا آهن.

آزادي ۽ برابري

چيني استرين جي آزادي ڪا آپ مان ڪانه ڪري پئي هئن اها پنهنجي همت ۽ طاقت سان لڙي حاصل ڪئي. هنن ملڪ جي ڳالهين ۾ سرگرم ڀهرو ورتي چيانگ جهڙن دشمن جو بهادريءَ سان مقابلو ڪيو. جنهنڪري ڪيتريون گولين سان شهيد ٿيون، ڪيتريون جيلن ۾ سڙنديون رهيون ۽ ڪيتريون ئي زمين ڪم ڪندي هلاڪ ٿينديون رهيون. هنن سياسي سرگرمين سان ٻالڪي مردن جهڙو ئي قابل سياستدان ثابت ڪيو.

اڄ چين ۾ وائيس پريزيڊنٽ جو عهدو هڪ استري (سرڳواسي سن يت سين جي استري) کي عطا ٿيل آهي. هي عهدو دنيا جي شايد ڪنهن استريءَ ماڻيو هوندو. عوامي سرڪار جي ڪائونسل ۾ ٣ استريون آهن ۽ ٦٠ حڪومت جي مکيه عهدن تي آهن: جهڙوڪ ڪميشن جو ميمبر، وزير ۽ نائب وزير وغيره. عوامي صلاحڪار ڪائونسل جنهنکي ٽئين سرڪار ناهڻ جي اختياري مليل آهي، تنهن ۾ ٦٩ استريون آهن پر پارٽي پارليامينٽ ۾ ١٠ استريون به ميمبر ناهن.

نه صرف مرڪزي سرڪار ۾ بلڪ پرانتن، شهرن ۽ ڳوٺن جي انتظام ۾ پڻ استرين کي وڏا عهدا مليل آهن. ڪن هنڌ مڪاني سرڪار جون واڳون به استرين جي هٿن ۾ آهن. اڄ هو وڏا ڪارخانا سنڀالين ٿيون، ٽرئڪٽر ۽ ٽرينون هلائين ٿيون. هننکي پنهنجي مرڪزي جماعت آهي جنهنجو نالو "اکل چين لوڪوادي استري سنگهه" آهي، جنهنجون ڪروڙين استريون ميمبر آهن. هن جماعت پڻ استرين جي سڌاري ۽ واڌاري لاءِ سخت ڪوشش ورتي آهي.

پنهنجي ڪمائي نه هئڻ ڪري اڳي استريءَ کي سولائيءَ سان غلام ڪري رکيو ويو هو. پر اڄ چين ۾ هر ڪنهن استري لاءِ پورهيو موجود آهي جنهن لاءِ هننکي اوترو اجورو ملي ٿو، جيترو مردن کي. هو پورهيو ڪري ڪمائڻ ۾ پنهنجو شان ٿيون سمجهن. مردن وانگر کيڙڻ لاءِ زمين پڻ مليل

ٽرئڪٽر هلائيندڙ استري

ن ٥٠ ۽ ٧٠ سيڪڙو جي وچ ۾ استريون ڪيتيءَ جي
ڪم ۾ رڌل آهن. اڄ ڪارخانن ۾ ڪم ڪندڙ استرين جو
تعداد ١٠ لک ٿيندو. جن مان ٧٠٠٠ ڪن مئنيجر آهن.

اُلي ”شادي جي قانون“ پٽي - پٽيءَ وهنوار ۾ هڪ
اهي انقلاب آندو آهي. قانون موجب گهٽيون زالون رکڻ
ويشاپڻي، بنا مرضي شادي ڪرائڻ، ويجهن مائٽن ۾ شادي ڪرائڻ، ننڍي عمر ۾ شادي ڪرڻ جي رواج تي بندش آهي ۽ پر طلاق

شاديءَ جو مسئلو

جي آزادي آهي. انڪري جنڪي ڪلهه مورين پڳڙن تي
وڪيو ٿي ويو سي اڄ پنهنجي پسنديءَ مطابق شادي
ڪري رهيون آهن. اڳ چيني استريون پارتي استرين
وانگر صرف ناٽي واري گهوٽ جي تلاش ۾ ڦرنديون
هيون مگر اڄ اُن واپاري منورتي، مرد جي زبردست
رهڻ جي غلام منورتي ۾ زبردست ڦيرو آيو آهي. اڄ
جي شادي پيار ۽ برابريءَ جي مٿي ٿي ڪئي وڃي ٿي.
مها ڪوشل **ڪانگريس ڪاميٽيءَ جو پريزيڊنٽ سيٺ گووند داس،** جو چين مان ٿي آيو آهي، ٽائيمس
آف انڊيا کي ملاقات ۾ چيو، ”مون چين ۾ استرين ۽
مردن جي، جا برابري ڏٺي، تنهن هندو ڪوڊ بل جي باري
۾ قائم ڪيل منهنجي رائي ۾ تبديل آڻي ڇڏي.“

اڄ اُلي سسن ۽ مڙسن طرفان زالن جي سرگرمين ۾
بيواجبي دست اندازي نه ٿيڻ ڪري ڪٽنبن ۾ ناسازي
گهٽجندي وڃي ٿي انڪري گڏيل ڪٽنب وڌن پيا.

اقليتن جو مسئلو

سياسي ۽ آرٿڪ آزادي

چين ۾ ٦٠ کان به وڌيڪ جاتيون (Nationailties) رهن ٿيون. اُنهن انڪل ٩٠ سيڪڙو آدم هن (Han) قوم جو آهي، باقي تورانيءَ وارين جاتين (اقليتن) جو آدم انڪل ٥ ڪروڙ آهي.

آزاديءَ کان اڳ جدا جدا جاتين جا ناتا حسد ۽ بغض سان ڀريل هوندا هئا، ڇو ته اُنهن مان ڪي فاتح ته ڪي غلام هيون. ليڪن اڄ "عام پروگرام" موجب "سڀني جاتين کي برابريءَ جا حق آهن. هر ڪنهن اقليت کي پنهنجي ٻولي وڌائڻ ۽ ريتين رسمن ۽ روايتن کي قائم رکڻ يا سڌارڻ جو پورو حق آهي. جتي به هنن جي گهڻائي آهي اُتي پنهنجو مڪاني خودمختيار راڄ اٿن." ١٣٠ لکيون قومي خودمختيار حڪومتون ڪتريون ٿيل آهن. هر ڪا اقليت پنهنجا سرڪاري عملدار پاڻ مان چونڊيندي آهي. لکپڙه به پنهنجي ٻوليءَ ۾ هلائيندي آهي.

راڄنيتي زندگيءَ سان گڏ اقليتن جي آرٿڪ زندگي ۾ زبردست سڌارو ٿيو آهي. پٺتي پيل هئڻ ڪري اڳي اهي نه صرف پنهنجي زندگيءَ جون ضرورتون پيدا نه ڪري سگهنديون هيون، پر جيڪا به پوک ڪنديون هيون يا پورهيو ڪنديون هيون، تنهن جو پورو اجورو ڪونه ملندو هون. اڳ چڊگاهي جي ڌنار کي جهنري ماهر جي

بدلي ڪپڙو ملندو هو، تنهنڪان اڄ اهو ١٥ حصا وڌيڪ تو ملي. اڄ سرڪار نقصان سهي به هنن کي زندگيءَ جون ضرورتون گهٽ اگهن تي ميسر ڪري ڏيئي رهي آهي.

ٻولين جي ترقي

اقليتن جي جهاليت دور ڪرڻ لاءِ، سرڪار اُنهن کي ”چيني ڀاشا“ ۾ نه، پر اُنهن جي پنهنجي ٻوليءَ ۾ تعليم ڏيڻ شروع ڪئي. جن کي پنهنجي لپي نه هئي يا پورا لفظ نه هئا يا سڌاري جي ضرورت هئي، اُنهن لاءِ مرڪزي سرڪار هڪ ڪوجنا ڪاميٽي کڙي ڪئي آهي. اڄ ”لي ۽ ارد چونز“ جاليون، جن کي پنهنجي لپي نه هئي، تن کي چيني لپي بدران پنهنجي نئين نموني جي لپي ڏني ويئي آهي. هتي سرڪار اسان سنڌين کي ڪو زمين جو ٽڪر ڏيئي پنهنجي ٻولي، تهذيب وغيره جي ترقيءَ لاءِ وجهه ميسر ڪرڻ بدران اسانجي لپيءَ ۽ ٻوليءَ پٺيان ڪاٺ ڪهاڙا کڻي ڪاهي پيئي آهي. چين ۾ اقليتن کي جنهن به وشيه جا ڪتاب کپن سي سندن ٻوليءَ ۾ ئي ميسر ڪري ڏنا وڃن ٿا. اندروني منگوليا ۾ جتي اڳ ۾ هڪ به پڙهيل نه هو، اُتي اڄ ٢٨٧٤ سڪول آهن جن ۾ ٤٤ لک ٻار پڙهندا آهن. ننگشا پرانت جي مسلم اقليت جي پرائيمري سڪولن جو انداز ٻيڻو ٿي ويو آهي ۽ شاگردن جو انداز ستوڻو ٿيو آهي. پيڪنگ ۾ مسلم شاگردن جو تعداد اڳي کان ٻيڻو ٿيو آهي. اڄ شاگرد تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ چاهه ۽ اُتساهه ڏيکارين ٿا ڇاڪاڻ ته هو جنهن ٻوليءَ ۾ سکيا وٺڻ چاهين

اُنهن اُها ڪين ملي ٿي. اڄ هنن مٿان زندگيءَ جي هر ڪنهن پهلوءَ ۾ چيني ٻولي مڙهي ويندي هئي، جڏهن اڄ اسان وٽ سرڪار هندي ٻولي مڙهي رهي آهي.

تنهن چيني سرڪار اقليتن جي تندرستي تي پڻ خاص ڌيان ڏنو آهي. اڳي هنن ۾ مليريا، پليگ، باد فرنگ وغيره بيماريون شاهي پيماني تي ڦهليل هيون. ڪن جو ته ٨٠ سيڪڙو آدم ٻالڪپڻ ۾ ئي مري ويندو هو. ليڪن هاڻ سرڪار جي صحت کاتي وچڙندڙ بيمارين جي مقابلي لاءِ اقليتن جي ايراضين ۾ اَٺ مرڪز کوليا آهن. ٻيا ٻه ڪئين ننڍا ننڍا مرڪز ۽ ٢٦٠ دواخانا آهن. نتيجو بلڪل سٺو نڪتو آهي. اڳ ۾ منگوليا ۾ هر سال ١٣ هزار پليگ وگهي مرندا هئا ليڪن ١٩٥٠ ۾ صرف ٢٢ ڪيس ٿيا جن مان به ١٧ مئا!

ٿورائي وارين جاتين جي مڪمل ترقي لاءِ چيني سرڪار اهو محسوس ڪيو آهي ته هنن جي مڪاني خود حڪومت جا ڪرمچاري اُنهن مان ئي هجن. هيلتائين اٽڪل لک جڻن کي انتظام هلائڻ جي سکيا ڏني ويئي آهي. سنڪيانگ پرانت جي سرڪاري ڪرمچارين جو ٨٠ سيڪڙو حصو مڪاني ماڻهن جو آهي.

تنهن چين ۾ اقليتن کي مذهب جي ڪلي آزادي آهي، جنهنجي ساک ڀريندي **پاڪستان جو مشهور اديب مسٽر ابراهيم جليس** لکيو، "جڏهن مان چين ٿي ويس تڏهن منهنجي ڪن دوستن ۽ عزيزن مون کي مفتي

طرح ڇيو ته اُتي جاچ ڪري ڏسبو ته چيني مسلمانن کي
مذهب جي ڪلي آزادي آهي يا نه. مان اُتي پاڪستاني
ايلچي خاني جي ڀرسان چٽن سان گڏجي

مذهبي آزادي

مسلمانن جي حالت جي جاچ ڪرڻ
نڪتس. اسين هڪ واچن، ڪئميرا وغيره جي دڪان تي
وياسين جتي هڪ پيرسن ۽ نوجوان ويٺو هو. هنن "سلام
عليڪم" سان اسانکي ڪيڪاريو. شروعاتي واقفيت بعد
پيرسن عبادت لاءِ ويو. مون نوجوان کان پڇيو، "ٻڌو اٿم
ته توهين حڪومت ۾ چيني مسلمان بدتر زندگي گهاري
رهيا آهن. اسانجي ملڪ ۾ ته اها ڳالهه مشهور آهي ته
چيني ڪميونسٽن زندگيءَ جي هر پهلوءَ ۾ مسلمانن جو
بهشڪار ڪيو آهي. اهو ڪيتري قدر سچ آهي؟"

هن وراڻيو، "چيني مسلمانن بابت جيڪا توکي خبر
آهي سا غلط آهي. حقيقت ۾ چيني تواريخ ۾ پهريون
دفعو اسين مسلمان، صدين جي غلامي، نفرت ۽ سماجي
بهشڪار کان آزاد ٿيا آهيون. ڪومنتانگ جي ڏينهن ۾
اسين سوئرن وانگر ڌڪاريا ويندا هئاسين، ليڪن اڄ
اسين غير مسلم چينين جهڙا نگرواسي آهيون. اسان کي
بندگيءَ جي آزادي آهي."

مسٽر جليس وڌيڪ لکيتو، "مونکي مڪدين جي
"چنگشو مسجد" جي امام- حضرت چمو ته تهن سرڪار
سيني مسجدن ۽ مذهبي مڪتبن کي ڍل کان آجو
ڪيو آهي."

صحت ۽ صفائي

جهوني چين جي حالت صحت جي لحاظ کان ڀارت کان بهتر نه هئي. سرڪاري انگن مطابق اسانوت هر سال مليريا وگهي ۱۰ لک ۽ سلهه وگهي ۷ لک مرندا آهن. اُن ڪانسواءِ لکين اُنهن ۽ ٻين بيمارين ۾ مبتلا رهندا آهن. هزار ٻارن پٺيان ۲۴۵ ٻار مرندا آهن. ۽ هتي دوا درمل جو ڪهڙو انتظام آهي؟ ۲۴۰۰۰ شهرين ۽ ۵۰۰۰۰ ڳوٺاڻن لاءِ هڪ هڪ اسپتال آهي، ۶¼ هزارن لاءِ هڪ ڊاڪٽر، ۴۳ هزارن لاءِ هڪ نرس ۽ ۶۰ هزار گرڀوتين زالن لاءِ هڪ دائي آهي. جهوني چين ۾ پڻ هر سال سلهه، وڏي ماتا، پليگ، ڪالرا، مدي جي تپ ۽ سوري جهڙن مرضن جو شڪار ٿيل لکين انسانن لاءِ نالي ماتر ڊاڪٽري بندوبست هو. اُتي جي سنڪيانگ پرانت، جو فرانس کان ٻه ڀيڻو آهي، لاءِ ڪل ۱۵ ڊاڪٽر هئا. صفائيءَ جي لحاظ کان ڏسبو ته اصل ڳالهه ڪرڻ جي نه آهي. آزاد ٿيڻ وقت ٽنگشان شهر ۾ ۲۰ سالن جو ڪچرو ڪٺو ڪيو ويو هو. ٻين شهرن جي حالت اُن کان نياري نه هئي.

نئين چيني حڪومت هڪ ئي مهيني اندر هن مسئلي تي قبضو ڪيو ۽ تپ ۽ بيمارين خلاف زبردست جد وجهد شروع ڪئي. صحت جي انتظام کي وري نئين سر سڌاريو ويو. اڄ اُتي هر ڪنهن ٻارڳڻي، ضلع ۽ شهر ۾ صحت جا

ڪاٽا ڪوليا ويا آهن. اڪثر هر ڪنهن ڳوٺ ۾ دوا درمل
جو بندوبست آهي. تنهنجو اهو نڪتو جو ۱۹۵۰ ۾ اٽڪل

صحت سڌار ڪم

۴ ڪروڙ ماڻهو ٻوڏ وارن ايراضين ۾
رهندي به وچڙندڙ مرض جو شڪار نه
ٿيا ڇو ته وقت سر سرڪار هنن کي دوائن
وغيره جي هر ڪا مدد موڪلي. اُتر چين ۾ جتي هر سال
پليگ جا ۳۰۰۰۰ ڪيس ٿيندا هئا اُتي اڄ پليگ جو نالو
نيشان ڪونهي. ڇهن سالن کان مليريا ۽ ڪالرا جو هڪ
ڪيس به نه ٿيو آهي. ستر سيڪڙو آدم کي ماتا-ڙرودي
ٽڪا ڏنا ويا آهن. هيلٿائين اٽڪل ۱۸ هزار ويم گهر کوليا
ويا آهن. $1\frac{1}{3}$ لک جهونين داين کي وري نئين سر سکيا
ڏني وئي آهي ۽ هاڻ هر هڪ ڳوٺ ۾ هڪ سکيا ورتل
مائرن نرس آهي. ٽن سالن ۾ پبلڪ اسپتالن جو انداز
۲۷۵ سيڪڙو وڌيو.

نين رٽن مطابق چين ۾ ۱۹۵۵ جي آخر تائين گهٽ ۾
گهٽ ۳۰ هزار هيلٿ آفيسر ۽ ڊاڪٽر، ۸۵ هزار وچولي
گريڊ جا ڊاڪٽر، نرسون ۽ ۱۲ لک پبلڪ هيلٿ ڪم
ڪندڙ هوندا، ليڪن پارٽ ۾ پنج سالي يوجنا پوري
ٿيڻ بعد ۱۹۵۵ ۾ ۷۷۸۲ ڊاڪٽر، ۱۰ هزار نرسون ۽ ۶۹۳۲
سکيا ورتل دايون هونديون.

نئين چين ۾ بيمارين کي منهن ڏيڻ ۽ جنتا کي صحتمند
رکڻ ۾ صفائي هڪ مکيه پارٽ ادا ڪيو آهي. ان باري
۾ ڊاڪٽر ڪماريا لکيو، "اُتي هڪ دفعي جڏهن اسين

"پيپلس پبلڪ سومنگ باٿ" ڏسڻ وڃي رهيا هئاسين ته اسان مان هڪڙو پنهنجي رهڻ ويڙهه بوڻن طرف وڃڻ لڳو.

صفائي

هڪ چيني گائيڊ مولڪان پڇيو ته هو ڇو پنهنجي رهڻ ويو آهي. مون ڪيل گفتي ۾ چيو ته ٽائليٽ جي تلاش ۾ هوندو! گائيڊ يڪدم هنکي ٽائليٽ روم ۾ وٺي وڃڻ لاءِ ڊوڙيو، پر اسانجي دوست چيس، "تڪليف نه وٺو، مان هن بوٽي پنهنجي کي ڪم لاهي ڇڏيندس." گائيڊ وراڻيس، "مهرباني ڪري ائين نه ڪجو. ڇاڪاڻ جو اسين اهڙين ڳالهين جي اجازت نه ڏيندا آهيون."

اڄ اتي رستا، گهٽيون، پارڪ وغيره صاف ڏسڻ ۾ ايندا. دڪان، مارڪيٽن وغيره ۾ مشڪل ڪا مک ڏسڻ ۾ ايندي. پوليس وارن، حجامن، گهوڙيسن وغيره جي نڪن تي ڊاڪٽرن وانگر پٽيون بڌل هونديون آهن. گهٽين جي صفائيءَ لاءِ جدا جدا گهرن جون ڪاميٽيون ٺهيل آهن. ڏينهن ۾ ٻه دفعا ڪچرو ڪڍڻ لاءِ گاڏي اچي هرهڪ گهٽيءَ وٽ بيهي گهنٽي وڄائيندي آهي ۽ پوءِ انهي ڪاميٽي جو هڪ ماڻهو ڪچري جو ڏول کڻي وڃي وجهندو آهي. ساري چين ۾ هاڻي نلڪن رستي پاڻي ملندو آهي، جنهنڪري صفائي جي لحرڪ کي وڏي هٿي ملي آهي.

تعليمي ترقي

اڳي چين ۾ هندستان وانگر تعليم صرف چند شخصن جي ملڪيت هئي، جنهنجو ملڪ جي ضرورتن سان ڪو به تعلق نه هو. انجو اهو مقصد هو ته اهي شاگرد پيدا ڪجن جي سامراجين ۽ سرمايدارن جا وفادار پٺو بڻجي، ڪين زورن، هارين ۽ ٻين غريب جنتا کي غلام رکڻ ۾ مدد ڪن.

ليڪن اڄ اتي ان تعليمي نظام کي بنيادي طرح بدلايو ويو آهي. هاڻي تعليم جو ٻئو مقصد اهو آهي ته اها تورن

تعليمي نظام

ماڻهن کان کسي ساري جنتا تائين پهچائجي ۽ انکي پيداوار لاءِ ڪم آڻجي. انڪري نئين چين ۾ هارين، مزورن ۽ غريب جنتا ۾ وسيع پيماني تي اڀياس جو دورو چالو آهي. اينتري قدر جو ڪنهن وقت شام جو استرين پرشن جا جوڙا هڪ ٻئي سان تعليمي ڊيوٽ ڪرڻ ۾ مشغول نظر ايندا. گويا سارو ملڪ هڪ شاهي سڪول بڻجي پيو آهي.

عوامي سرڪار تعليمي ترقي جي ڏس ۾ ۴ قدم کنيا. (۱) هارين ۽ مزورن لاءِ "سياري جا سڪول" "والد ڪائي جا سڪول" ۽ "ٿوري عرصي وارا سڪول" کوليا ويا، جنکي ٻين پرائمري ۽ سيڪنڊري سڪولن جهڙو درجو ڏنو ويو. (۲) ڪاليج ۾ داخل ٿيڻ لاءِ "مقرر ٿيل عمر" ۽ "خاص امتحان پاس ڪرڻ" وارن شرطن کي ختم ڪيو

ويو. (۳) سيني قسمن جا هنري سڪول ۽ (۴) راڄنيتي
سکيا لاءِ سڪول کوليا ويا.

نئين چين ۾ ۳ ورهين کان ۷ ورهين تائين ٻال گهرن،

(نرسريز) ۽ ٻال مندرن ۾، ۷ کان ۱۲ ورهين
تائين پرائمري سڪولن ۾، ۱۲ کان ۱۸ ورهين
تائين سيڪنڊري سڪولن ۾ ۽ ۲۳
ورهين تائين ڪاليجن ۾ تعليم ڏني ويندي آهي. ۱۹۵۲
۾ ۴۶ لک ٻار ٻال گهرن ۽ ٻال مندرن ۾ داخل ٿيا.

جهالت جو مقابلو

چيانگ جي راڄ ۾ اٽڪل ۹۰ سيڪڙو آدم اڻ پڙهيل
هو. پر ۱۹۵۲ ۾ سڪول پڙهندڙن جو ڪل تعداد ۵½ ڪروڙن
کان به وڌي ويو. جن مان ۴ ڪروڙ ۹۰
لک پرائمري، ۳۰ لک ۷۰ هزار سيڪنڊري
۽ ۲۱۹۷۰۰ ڪاليجي شاگرد هئا. شاگردن
جو هي انداز چيانگ جي راڄ جي گهٽي ۾ گهٽي شاگردن
واري سال کان سراسري ۱۸۰ سيڪڙو وڌيڪ هو.
اسانوٽ شاگردن جو ايڏو تعداد ۱۹۵۵ ۾ پنج سالي يوجنا
پوري ٿيڻ بعد به نه ٿيندو!

اُتي نه صرف ننڍي ٽهيءَ جي تعليم جو انتظام ڪيو
ويو آهي. پر بالغن جي بي علمي دور ڪرڻ لاءِ خاص
اُپاءَ ورتا ويا آهن. مزورن ۽ هارين لاءِ جدا سڪول کوليا
ويا آهن، جن ۾ هو پڙهڻ جي سهوليت ۽ واندڪائيءَ موجب
سکيا وٺندا آهن. ۱۹۵۲ ۾ ۳۰ لک مزورن واندڪائي جي
سڪولن ۾ ۽ ۷½ ڪروڙ هارين سياري جي سڪولن ۽

ڙاند ڪائي جي سڪولن ۾ تعليم پرائي. پارٽ ۾ نه صرف
هارين ۽ مزورن جي تعليم لاءِ پورو انتظام ناهي پر انهنجي
اولاد جي علم لاءِ به خاص ڪوشش نٿي ورتي وڃي.
چين ۾ نه هاڻي ۲۰ سيڪڙو ڪاليجي شاگرد، ٦٠ سيڪڙو
سيڪنڊري ۽ ۸۰ سيڪڙو پرائيمري سڪولن جا شاگرد
هارين ۽ مزورن جا ٻار ٿيندا آهن.

هڪ طرف پارٽ ۾ شاگردن جون فيون وڌايون پيئون
وڃن، ناپاس ٿيل شاگرن جو تعداد وڌندو ٿو وڃي،
اسڪول بند ڪيا پيا وڃن ۽ ماستر بک ۾ پاه ٿي رهيا آهن،
ٻئي طرف چين ۾ شاهوڪارن جي ٻارن ڪانسواءِ ٻين سيني
لاءِ مفت تعليم آهي. سرڪار هر سال لکين شاگردن کي
ڪتابن، ڪاپين ۽ ڪاڏي جو خرچ ڏيندي آهي. اُتي
سيني شاگردن کي پاس ڪيو وڃي ٿو. نوان سڪول،
ڪاليج ۽ يونيورسٽيون کلي رهيون آهن. ۱۹۵۲ ۾ اُتي جي
پرائيمري ماسترن جو ۳۷½ سيڪڙو، سيڪنڊري ماسترن
جو ۲۵½ سيڪڙو ۽ پروفيسرن جو ۱۸½ سيڪڙو پگهار
وڌيو. اُتي گهڻن سڪولن ۾ ڇوڪرا ڇوڪريون گڏ پڙهندا
آهن. هرهڪ سڪول کي پنهنجي اخبار، ناٽڪ هال
وغيره آهن.

چين ۾ اڄ ڪله استادن ۽ شاگردن جا ناتا تمام سٺا
آهن. ڪمزور شاگردن کي اڻ لائق سمجهي ڌڪيا ڪيو
نه ويندو آهي. انلو هنن جي خاص مدد ڪئي ويندي
آهي. ليز فهم شاگردن، راڳ، وگيان، ڪلا وغيره جي

خاص ڳڻن ڏيکاريندڙ شاگردن تي به خاص ڌيان ڏنو ويندو آهي. جن شاگردن تي گهرو جهيڳڙن جو اثر ٿيندو، تنکي ماستر ان اثر کان آزاد ڪرائڻ لاءِ هرڪا مدد ڪن ٿا. مثلا هڪ ڏهن سالن جو ٻالڪ ليسين اڪثر ڪلاس ۾ ننڊ ڪندو هو. هنجي ماسترياڻي هنجي گهر ويئي. ٻالڪ جي ماءُ ٻڌايس ته "ٿي سگهي ٿو ته راتجو منهنجي ۽ منهنجي پتيءَ جي وچ ۾ ٿيندڙ جهيڳڙي سبب روز هنجي ننڊ ۾ خلل پوندو هجي." جهيڳڙي جو ڪارڻ اهو هو جو زال اڻپڙهيل هئڻ ڪري حساب پورو نه رکندي هئي. ماسترياڻيءَ رٿ ڏني ته ليسين پنهنجي ماءُ کي لکڻ پڙهڻ سيکاري. رٿ ڪامياب ويئي ۽ ٻالڪ پوءِ ڪڏهن به ڪلاس ۾ ننڊ نه ڪئي.

ڪتابن لاءِ چاهه هوندي به چيني شاگرد صرف ڪتابي ڪيڙا ناهن. هننکي بدني پورهئي لاءِ عزت آهي ۽ اهو ڪرڻ کان نه هٽڪندا آهن. ڪيترن ئي وقتن تي هزارين شاگردن سرڪاري رالدين جي ميدانن وغيره ناهڻ ۾ مدد ڪئي. انهن ڪيترائي دفعا پنهنجن سڪولن جي عمارتن جي صفائي ڪئي آهي. وراندن ۽ ميدانن ۾ گل، بوٽا، ڀاڄيون ۽ ڪاڏي جون ٻوٽن شيون پوکيون آهن. هو لشڪر جي سپاهين کي ساڙهڻ پنهنجي عملي تعليم جو حصو سمجهندا آهن.

تهذيبي زندگي

نئين چين جي عوامي سرڪار ٽن سالن جي عرصي جنتا جي ۾ نه صرف اُٽي، لٽي ۽ اجهي جو مسئلو حل ڪيو پر انجي سڄي زندگيءَ ۾ تهذيب جي رنگيني ڀري آهي. ان ڪم لاءِ خاص تهذيبي وزارت برپا ٿيل آهي. اڄ ساري چين ۾ سوين تهذيبي محلات، ناٽڪ گهر، موسيقي گهر، سنيمائون، عجائب گهر، راندين جا گهر وغيره کوليا ويا آهن جتي ساري جنتا جي وندر ۽ سکيا جو پروگرام ٿيندو آهي. جنتا کي هتن تهذيبي سرگرمين لاءِ سڀ سهنج ۽ وجهه ميسر آهن. هنوقت اُتيجي ۲۴۳۶ ڪائونٽيز ۽ ۶۰۰۰ ضلعن ۾ تهذيبي مرڪز آهن. ۲۵۰ تهذيبي ٽوليون ۽ ۲۰ هزار ڪلبون ۽ واچناليه پڻ آهن.

ساهت ۽ ڪلا

جهوني چين ۾ ساهت ۽ ڪلا وغيره جو آنند صرف ۱۰ سيڪڙو آدم مس ماڻي سگهندو هو. ساهتڪار ۽ ڪلاڪار به ان طبقي مان ئي هئا جي "فن برائي فن" جي اصول تي هلندا هئا. ليڪن اڄ ساهت ڪلا وغيره جا خزانا جنتا جي ملڪيت آهن. ڪامريڊ مائو ساهت ۽ ڪلا جي مسئلن جي ڇنڊ ڇاڻ ڪندي هڪ هنڌ لکيئو "جنتا جي زندگيءَ ۾ ساهت ۽ ڪلا جي ڪاڻ سمايل آهي جنهمان ساهتڪار ۽ ڪلاڪار کي پنهنجي رچنا

لاءِ ڪچو مال مليو." ۽ اهڙا اڪثر فنڪار ڪامريڊ مائو جي صلاح جي پيروي ڪري رهيا آهن. جنهنجي رچنا ۾ عام جنتا جي بهتري جي جدوجهد جو چٽو نه چٽيل هوندو، سو ڪلاڪار پاڻ کي ويڳاڻو پيو محسوس ڪندو ڇو ته اڄ جنتا رجعت پسند ادب ۽ فن کان منهن موڙي ڇڏيو آهي. ڀارت جو مشهور ڪلاڪار **مقبول حسين** لکيو، "اُني ڪلاڪارن کي سماج جي بهتري ۽ ترقي جي ڪم ۾ رنيايو ويو آهي. اڄ هنن کي ڀارتي ڪلاڪارن وانگر پنهنجي رچنائن لاءِ نڪو گراهڪن پٺيان ڊوڙڻو ٿو پوي ۽ نڪو ڪو بک مرڻو ٿو پوي." هيلتائين مارڪس، اينگلس، لينن ۽ اسٽالن جي ڪتابن جون ڇهه ڪروڙ ڪن ڪاپيون وڪاميون آهن. ١٩٥٢ ۾ ٦ هزار ڪتابن جون هڪ ١٠٠٠ ڪروڙ ڪاپيون ڇپيون.

چيني ٿيٽر جا ڏاڍا شوقين آهن. جيتوڻيڪ جهوني نظام ۾ ٿيٽر جنتا ۾ ڏاڍو لوڪ پسند هو، ته به ان ۾ ڪم

ٿيٽر ۽ سئنيما

ڪندڙن جي حالت تمام بري هئي اداڪار، راڳيندڙ ۽ نرتڪار موچين، حجامن ۽ ويشيائن وانگر اڇوت سمجهيا ويندا هئا. جنڪي سيڪرانت شامل ٿيندا هئا انهنکي ضابطي ۾ رکڻ لاءِ ماريو ويندو هو ۽ سکيا پوري ڪري هنن کي ڪيترن سالن تائين پنهنجن استادن کي ڪمائي ڏيڻي پوندي هئي.

ليڪن اڄ نه صرف ٿيٽر کي سڌاريو ويو آهي پر ان

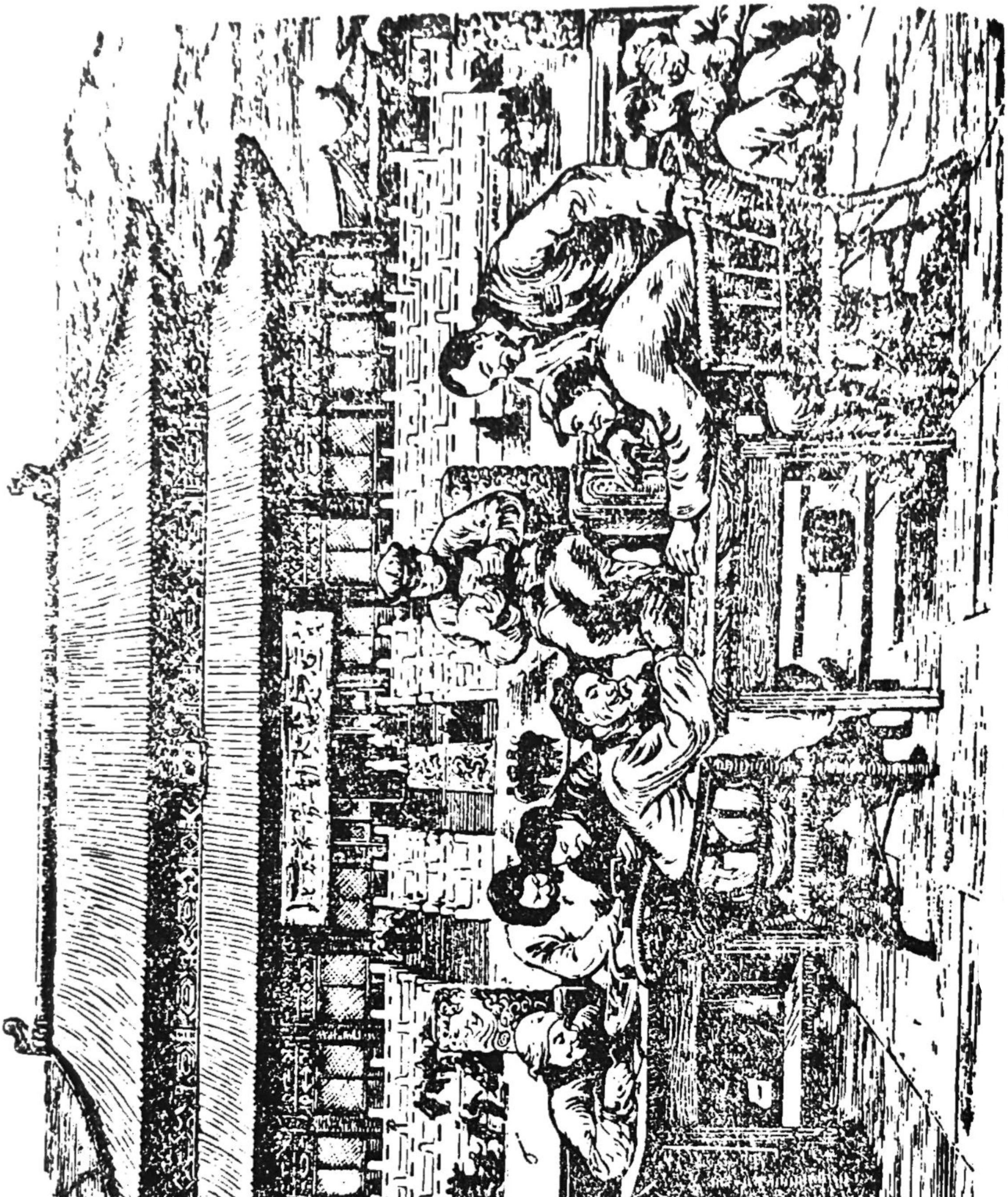

۾ ڪم ڪندڙن جي زندگي بهتر بڻائي ويئي آهي. هننکي هاڻ بين جهڙي عزت ملي ٿي. عوامي صلاحڪار ڪائونسل تي هنن جا عيوضي چونڊيل آهن. اڄ هو بنا في ڏيڻ جي سکيا پرائين ٿا. ڪلاسيڪل ٿيٽر کي سڌارڻ لاءِ ان ۾ نئون موضوع پيش ڪيو ويو، جيتوڻيڪ انجو روپ قائم رکيو ويو آهي. نوان روپ پڻ پيش ڪيا وڃن ٿا. جن ناٽڪن ۾ رجعت پرستيءَ جو جذبو آهي انهن تي بندش وجهڻ بدران سڌاريو ويو آهي.

اُتي هاڻي ٢٠٠٠ ناٽڪي ٽوليون آهن جنجا ٢ لک ميمبر آهن. هر روز ١٠ لک ماڻهو ناٽڪ ڏسندا آهن.

چين ۾ تهذيبي ميدان ۾ فلمي صنعت جي ترقي زبردست ڪاميابي جي نشاني آهي. سامان ۽ آزمودي جي مشڪلات جي باوجود اُتي ٨٦ خاص فلمون، ٥٧ دستاويزي فلمون وغيره ڪڍيون ويئون. اتهاس ۾ پهريون دفعو هاڻي اُتي فلمي صنعت جو سامان ٺاهيو ويو آهي. اٽڪل هزار کن سنيمائون ۽ ١٨٠٠ گهمندڙ سنمائون آهن. ١٩٥٢ جي پهرين ٦ مهنن ۾ ٢١⅓ ڪروڙ ماڻهن فلمون ڏٺيون.

چيني فلمن جو معيار ايڏو ته بلند ٿي ويو آهي جو اُهي بين ملڪن ۾ پڻ ڏاڍيو پسند پيئون آهن. ”اڇن وارن واري ڇوڪري“، ”چين جون استريون“ ۽ ”چيني جنتا جي سوڀ“ فلمن ته انٽر واشنري انعام حاصل ڪيا آهن.

فلمي اداڪارن ۽ فلمي ناٽڪن لاءِ وڌندڙ تقاضا کي

پورو ڪرڻ لاءِ سرڪار ١٩٥٠ ۾ ”سئنيما سڪول“ کوليو جنهن ۾ اداڪاري ۽ ناٽڪ نويسي جو ٢ سالن جو ڪورس آهي، جو ٦ مهنن جي چئن حصن ۾ وراهيل آهي. پهرئين دور ۾ مارڪسواد ۽ چيني انقلاب متعلق راڄنيتي سکيا ڏني ويندي. ٻئي دور ۾ جنتا جي زندگي جو اڀياس ڪيو ويندو. ٽئين دور ۾ فلمي هنر جي سکيا ۽ چوٿين دور ۾ اداڪاري سيکاري ويندي آهي. گريجوئيٽ ٿيڻ کانپوءِ هنن شاگردن کي اسٽوڊيوز ۾ عملي سکيا ملندي آهي.

جتي اڳ چيانگ جي راڄ ۾ هر سال ٥٠٠ کن هاليووڊ جون فلمون اينديون هيون، اتي اڄ مشڪل ڪا اهڙي فلم گهرائي ويندي آهي، ڇو ته اهي فلمون اڪثر چوري، خونريزي ۽ فاحش ڳالهين سان ڀريل هونديون آهن. چيني فلمي صنعت پاڙيڪي هاليووڊ جي اثر کان آجو ڪيو آهي. اُتي فلمن ۾ هاڻي چيني انقلاب جي اتهاس، وطن پرستي ۽ سامراج دروڌي جذبي ۽ آزاديءَ بعد جنتا جي زندگي ۾ ٿيل تبديلين وغيره ترقي پسند ڳالهين کي پيش ڪيو ويندو آهي. فلمن ۾ نه رڳو ماضي ۽ حال جي تصوير ڪڍي ويندي آهي، پر مستقبل جي ترقي جو تصور پڻ ڏيکاريو ويندو آهي. اهڙيءَ طرح نئين چين ۾ سماجوادي حقيقت نگاري جي اصول تي عمل ڪري فلمي صنعت کي ڪماليت جي چوٽيءَ تي پهچايو ويو آهي. اڄ فلمي فن نه فقط چين بلڪ ساري دنيا جي تهذيب جا خزانا ڀري رهيو آهي.

ڪاميابيءَ جو راز

چيني انقلاب جي ڪاميابي ۽ حيرت انگيز ترقي جو راز ٽن مکيه ڳالهين ۾ سمايل آهي. (١) اتي مارڪس، اينگلس، لينن ۽ اسٽالن جي اصولن سان هٿيار بند منظم ڪميونسٽ پارٽي آهي جنهن خود-تنقيد جي اصول کي اپنايو آهي ۽ عام جنتا سان گهرو ناتو جوڙيو آهي. (٢) عوامي فوج ۽ (٣) سامراج وروڌي لوڪشاهي عناصرن جو گڏيل مورچو.

ڪميونسٽ پارٽي

١٩٢١ ۾ ڪميونسٽ پارٽي جي قائم ٿيڻ کان اڳ چين ۾ اسانجي ملڪ جي ڪانگريس وانگر ڪيتريون ئي بورزيا پارٽيون هيون. انهن چيني انقلاب ۾ ڪنهن حد تائين برابر ترقي پسند حصو ورتو پر انقلاب کي ڪامياب بڻائي نه سگهيون، ڇو ته ڪميونسٽ پارٽيءَ وانگر انهنجون پاڙون پوري ريت عام جنتا ۾ ڪتل نه هيون. انهن چين جي سماجي ۽ تواريخي حالتن جو پورو اڀياس نه ڪيو هو، انقلاب جي نوعيت کي نه سمجهيو هو ۽ پنهنجين غلطين کي قبول ڪرڻ ۽ سڌارڻ لاءِ تنقيد ۽ خود-تنقيد جو اُصول نه اپنايو هو.

ڪامريڊ مائوجي اڳواڻي ۾ ڪميونسٽ پارٽي، مارڪسواد تي چين جي حالتن مطابق عمل ڪري ايڪ مصيبتن جو

مقابلو ڪيو ۽ لڳاتار سوڀيون حاصل ڪيون. ڊاڪٽر وي- ڪي- آر- وي- راءِ، دهلي يونيورسٽي جي سوشل سائنس وڀاڱي جو ڊين لکيٿو، "جيتوڻيڪ چيني ڪميونسٽ پارٽيءَ جا ميمبر گهٽا ناهن ته به اُن عوام جو مڪمل اعتقاد هٿ ڪيو آهي. ان کي جنتا تي حڪم هلائڻ جي ضرورت نٿي ناهي. عوام انهي رهبري قبول ڪئي آهي جو نه جيتري ڪميونسٽ پارٽيءَ انهي خدمت ڪئي آهي اوتري ٻيءَ ڪنهن به پارٽيءَ نه ڪئي آهي."

عوامي فوج

چيني ڪميونسٽ پارٽيءَ محسوس ڪيو ته چيانگ جي تاناشاهي جي هٿياربند حملن جو مقابلو ڪرڻ ۽ چيني عوام کي اُنهي چنبي کان آزاد ڪرائڻ لاءِ، هٿياربند عوامي فوج ضروري آهي. ١٩٢٧ع ۾ اهڙي فوج جو جنم ٿيو. اُن ۽ چيانگ جي لشڪر ۾ رات ڏينهن جو تفاوت آهي. چيانگ جي فوج ۾ سپاهين کي کاڌو تمام ٿورو ملندو هو. هو بيشمار بيمارين ۾ مبتلا رهندا هئا. فوجي آفيسر اناج ۽ دوائون چور مارڪيٽ ۾ وڪڻندا هئا. سپاهي هارين کان اناج، ڍڳا، گهوڙا، اوزار وغيره کسيندا هئا. ليڪن عوامي فوج جي هستي ۾ اچڻ سان انهن حالتن ۾ انقلابي تبديلي آئي. لشڪر ۾ درجا ختم ڪيا ويا. سپاهي آفيسرن کي سلام نه ڪندا آهن جو نه هو انهن جا ساٿي آهن. عوامي فوج ۾ لوڪشاهي نموني ۾ ميٽنگن، ديواري اخبارن وغيره ذريعي آفيسرن جي هلت، فوجي رٿن، طريقن وغيره تي بحث مباحثو ڪيو ويندو آهي.

وڏي ڳالهه اها آهي ته سپاهي بنا سبب ڄاڻڻ جي لڙي مري نه ڄاڻن. ان هوندي به فوج ۾ زبردست انتظام آهي، لشڪر کي جنتا سان سٺو ورتاءُ ڪرڻ لاءِ ٨ حڪم مليل آهن: (١) فضيلت سان ڳالهائڻ (٢) خريد فروخت ۾ سڌي هلت هلڻ (٣) اڌاري شيءِ موٽائي ڏيڻ (٤) نقصان جو عيوضو ڏيڻ (٥) عام ماڻهن کي نه تنبيهه ڪرڻ ۽ نه مارڻ (٦) فصل ناس نه ڪرڻ (٧) زالن سان ڇيڙڇاڙ نه ڪرڻ (٨) جنگي قيدين سان خراب ورتاءُ نه ڪرڻ.

گڏيل مورچو

ڪميونسٽ پارٽي ۽ عوامي فوج جون سوڀون تڏهن ئي ممڪن ٿي سگهيون جڏهن انهن چيني جنتا جي گهڻي ۾ گهڻي اڪثريت جي حمايت حاصل ڪئي. ڪميونسٽ پارٽي شروعات کان ئي سامراجين ۽ جاگيردارن خلاف جدوجهد جو جهنڊو بلند ڪيو، جنهن ۾ ان سيني سامراجي ورودي، لوڪشاهي جماعتن ۽ شخصن کي آڻڻ جي ڪوشش ڪئي. انڪري ئي ١٩٣٦ع ۾ جيتوڻيڪ چيانگ، ڪميونسٽن تي ٧ دفعا خونخوار حملا ڪيا ته به ڪامريڊ مائو چيانگ خلاف قومي مورچو ڪٺو ڪرڻ جي لحاظ کان گرفتار ٿيل چيانگ کي سندس سپهه سالارن جي چنبي مان آزاد ڪرائي سمجهوتو ڪيو. اڄ به چيني سرڪار ۾ ڪميونسٽن جا صرف $\frac{1}{3}$ حصو ھموڻي آهن.

اڀياس ڪيل ڪتابن جي يادداشت

ڪتاب جو نالو	ليکڪ
١. چائنا شيڪس د ورلڊ	جئڪ بيلڊن
٢. چائنا ٽ-ڊي	پنڊت سندرلعل
٣. چين ڪي آواز (هندي ۾)	پنڊت سندرلعل
٤. چائنا اسٽئنڊس اَپ	آر-ڪي-ڪرانجيا
٥. چائناز فيٽ اَن-بائونڊ	ولفريڊ-جي-برچيٽ
٦. ريڊ اسٽار اوور چائنا	ايڊگر سنو
٧. اَن-فنشڊ ريووليوشن اِن چائنا	ايپسٽين
٨. پيپلس چائنا-اَئن انٽروڊڪشن	يان چندر ورما
٩. نيو چائنا ائٽ اَ گلانس	وارڪي سٽنسٽاو
١٠. مائو ڪي ديش مين (هندي ۾)	رام آسري
١١. انگريرين رفارمس اِن چائنا	مائوسي لنگ
١٢. چائنيز ٿئيٽر	جئڪ چين

١٣. نيو چائناز ايڪانامڪ اَچيومينٽس، ١٤. اَ گائيڊ ٽ نيو چائنا، ١٥. ڪامن پروگرام، ١٦. ليبر انشورنس، ١٧. چائناز ريلويز، ١٨. چائناز يوٿ مارچ فارورڊ، ١٩. وومين اِن چائنا ٽ-ڊي، ٢٠. ڪلچر ائنڊ ايڊيوڪيشن اِن چائنا ۽ ٢١. ٿرٽي ييئرس آف ڪميونسٽ پارٽي. (فارين لئنگويجز پريس، پيڪنگ ۾ ڇپيل).

مخزنون: (انگريزي ۾) پيپلس چائنا، چائنا ريڪنسٽرڪٽس، چائنا منٿلي رويو، انڊيا ٽ-ڊي، ڪراس روڊس، بلز (Blitz)، نيو ايج، ڪامرس وغيره.

(هندي ۾) نيا چين، جن يگ، مزدور جگت.

(اردو ۾) پريت لڙي، نيا هندستان ۽ نيا دور.

"نئي دنيا"

نئين زندگيءَ جي راهه ڏيکاري ٿي - انساني زندگي جا اڄ حيران ۽ پريشان آهي ۽ جنهن ۾ هر ڪنهن کي پنهنجي آئينده جو فڪر ستائي ٿو. ڀلا اها زندگي ٿي ڪهڙي جنهن ۾ انسان کي پورو اٽو لٽو، اجهو ۽ علم ميسر نه هجي ۽ پنهنجون ضرورتون پوريون ڪرڻ لاءِ هڪ ٻئي جو خون چوسڻو پوي؟ اهڙي خودغرض زندگي ۽ لوٽ کسوٽ واري سماج کي بدلائڻ لاءِ، عمل جي هڪ نئين راهه جي ضرورت آهي. ان عملي جدوجهد جي راهه کان واقف ٿيڻ لاءِ پڙهو:—

"نئي دنيا"

(سنڌي ۾ هڪ ئي جهونو ترقي پسند ماهوار رسالو
جنهن پنجن سالن کان سنڌي ادب ۽ جنتا جي
خدمت ڪئي آهي.)

في ڪاپي ۴ آنا. ساليانو چندو ٽي رپيا.

ايڊريس:— **پوسٽ باڪس ٦٤٥١، ماهيم، بمبئي ١٦.**

بمبئي شهر جي ايجنٽ کان گهري وٺو.

★ هڪ دفعو ڪاٺي ڏرو ڏسو ★

"دلال" جو
راجا راڻي ڇاپ
ٽيبل واچڪر جو
لذيذ ۽ هاضميدار
آهي.

"مڪي مائوس"
سيٽون.

"دلال" جو
...ٽي جو ساس
[ڪيچپ]
...جو ڪاڙهي ڪي
...ڄامع سوادي
بڻائي ٿو.

★ هي شيون سيڪڙن هنڌ ملن ٿيون ★

جيڪڏهين توهانکي نهايت واجبي اگهن تي
سکو فروٽ، بسڪيٽ چاڪليٽ، سرهو صابڻ،
سنڌي آچار، نج گيهه، داليون، مصالح وغيره
گهرجن ته يڪدم ٽيليفون ڪري گهر
ويٺي ئي اسان وٽان گهرائي وٺو.

بامبي پرووزن اسٽورس

۴۱۹- اي، گرانٽ روڊ، ڊاولٽي سنيما جي سامهون
بمبئي ۷.
ٽيليفون نمبر ۷۰۳۰۹

انتظار ڪريو! تيار ٿي رهيو آهي!

"سوويٽ سرڳ"

سماجوادي روس بابت "الم" جي مضمونن جو الوڪو ڪتاب.

★ قيمت ٻارهن آنا ★

3600

History

38